

SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS INDEKSAS

2021
tyrimo santrauka

Kultūra^τ

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Kuriančios savivaldybės

Savivaldybių kultūros indekso idėjos ir tyrimo autorė

Kristina Mažeikaitė

Kristinai Mažeikaitei ir Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant viešą prieigą kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorės išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

© Kristina Mažeikaitė, 2023

© Lietuvos kultūros taryba, 2023

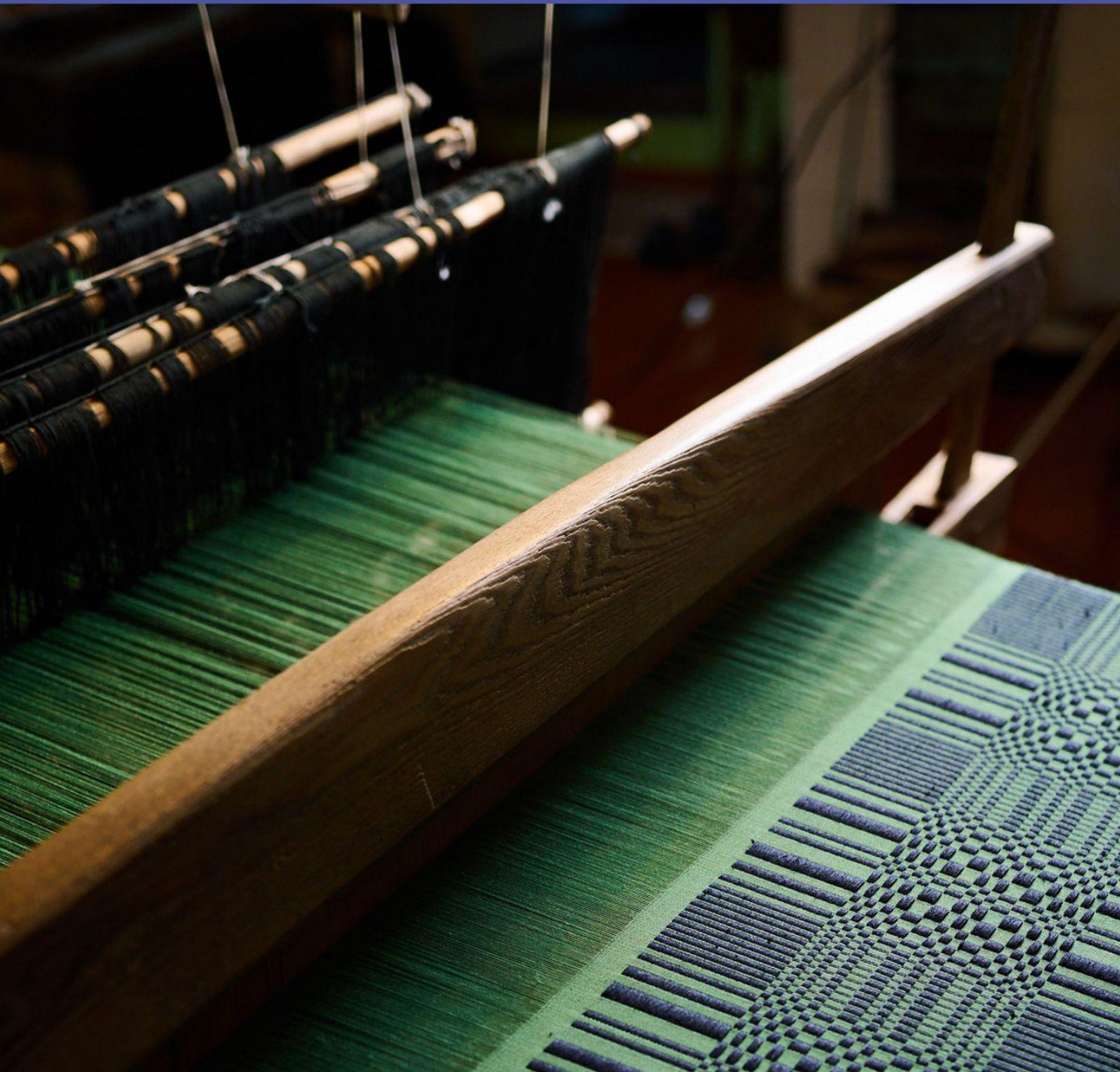
TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. SAVIVALDYBIŲ REITINGAI.....	12
1.1. Kultūros organizacijos	14
1.1.1. Atvejo analizė: kultūros įmonių duomenys (pagal juridinio kodo registracijos vietą)	16
1.1.2. Atvejo analizė: nevyriausybinių sektoriaus aktyvumas	18
1.1.3. SUBINDEKSAS „KULTŪROS ORGANIZACIJOS“	20
1.2. Kūrėjai.....	22
1.2.1. Atvejo analizė: profesionalaus meno kūrėjai	24
1.2.2. SUBINDEKSAS „KŪRĖJAI“	27
1.3. Kultūros makroekonomika.....	29
1.3.1. Atvejo analizė: pridėtinė vertė (PV).....	31
1.3.2. SUBINDEKSAS „KULTŪROS MAKROEKONOMIKA“	35
1.4. Finansavimas kultūrai	37
1.4.1. Atvejo analizė: savivaldybių biudžetų išlaidos kultūros paslaugoms	39
1.4.2. SUBINDEKSAS „FINANSAVIMAS KULTŪRAI“	43
1.5. Dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas	45
1.5.1. Atvejo analizė: visuomenės dalis, kuri save tikrai galėtų pavadinti kūrybingais žmonėmis 47	
1.5.2. SUBINDEKSAS „DALYVAVIMAS KULTŪROJE IR SOCIALINIS KAPITALAS“ ...	49
1.6. Kultūros paveldas.....	51
1.6.1. Atvejo analizė: kultūros paveldo (nekilnojami) paminklai	53
1.6.2. Atvejo analizė: vidutinis finansavimas, skiriamas kultūros paveldo tvarkybai	55
1.6.3. SUBINDEKSAS „KULTŪROS PAVELDAS“	57
1.7. Pokyčių grupė	59
1.7.1. SUBINDEKSAS „POKYČIŲ GRUPĖ“	60
1.8. Subindeksų apibendrinimas	62
2. SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS INDEKSAS	67
IŠVADOS	80

Literatūros sąrašas.....	85
Fotografijų sąrašas	88

IVADAS

Šiuolaikinėje visuomenėje sutinkama, kad gyvenimo kokybė susideda ne tik iš socialinių ar ekonominių pasiekimų, bet ir kultūrinės aplinkos. Tai patvirtina ir atskiri gerovės vertinimo indeksai, pavyzdžiui, Lietuvoje LR finansų ministerijos skaičiuojamas savivaldybių gyvenimo kokybės indeksas, kur šalia socialinių, ekonominių ir demografinių rodiklių įtraukiami ir kultūriniai. Kita vertus, kultūros matų ar būdų, kaip sistemingai pamatuoti pasiekimus kultūros srityje, stokojama. Neretai kultūra lieka „neišmatuojama“ sritimi, suvokiama kaip bendrasis gėris. Tačiau kiekybinių matavimų stoka kultūros srityje prisideda prie sisteminių problemų: sunku pagrįsti investicijų į kultūrą gražą, o kartu ir poreikį investuoti. Be to, matoma reikšmingų kultūros statistikos trūkumų. Tai prisideda prie ilgalaikių neigiamų padarinių kultūros politikai: sudėtinga kiekybiškai įvertinti kultūros lauką, pamatuoti rezultatus ar pažangą, o tai savo ruožtu apsunkina tolesnį planavimą bei, kaip minėta, argumentaciją dėl būtinų valstybės investicijų bei būsimos gražos.

Kitas svarbus aspektas – vykdoma regioninė kultūros politika ir jos naudos / pokyčio įvertinimas. Kalbant apie kultūros politikos kontekstą, ypatingas dėmesys regioninei kultūros politikai skirtas LR KM pradėjus įgyvendinti Tolygios kultūrinės raidos modelį (nuo 2018 m.): įvyko sprendimų priėmimo decentralizacija (stiprinant savivaldą), buvo nustatyti ir siekiami apskričių kultūriniai prioritetai (LR KM, 2018). Su augančiu dėmesiu regioninei kultūros politikai atsirado ir detalesnių kultūros duomenų (ne agreguotų nacionaliniu lygiu, bet prieinamų savivaldos lygiu) poreikis. Reaguojant į vykdomą šalies kultūros politiką, detalizuotas / praplėstas *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas* (Ambrazevičienė & Matulaitienė, 2021), kur jau galima matyti 2020 m. duomenis apskričių ir dalies savivaldybių lygiu. Tačiau tai tik gyventojų paklausą kultūrai reprezentuojantys duomenys. O detaliau palyginti savivaldybių kultūrinę aplinką lieka sudėtinga.

Kita vertus, neretai kalbant apie regionus ar bandant surinkti jų duomenis, nuošaly lieka trijų didžiųjų miestų kultūros situacijos vertinimas. Kitaip tariant, pasigendama visų savivaldybių palyginimo pagal tą pačią rodiklių sistemą. Lieka neatsakyti klausimai, ar tikrai Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos m. sav., kaip trijų didžiųjų miestų savivaldybės, yra stipriai „kultūriškai nutolusios“ nuo likusių savivaldybių, ar tikrai šiuose trijuose didžiuosiuose miestuose yra pakankamai gerai atliepiama gyventojų kultūros paklausa ir užtikrinamas savivaldybių dėmesys kultūrinėms veikloms, o galbūt yra aspektų, kuriais kitos savivaldybės nurungia didžiuosius miestus. Taip pat aktualu įvertinti, koks nacionalinės valdžios santykis su vietos savivalda, ypač kalbant apie skiriamą finansavimą kultūrinėms veikloms.

Šio tyrimo objektas – savivaldybių kultūrinės aplinkos įvertinimas ir palyginimas.

Tyrimo tikslas yra sudaryti reprezentatyvų savivaldybių kultūros indeksą.

Indeksas yra matematinė atskirų rodiklių rinkinio kombinacija, kuri pateikia sudėtingos realybės santrauką, arba, kitaip tariant, indeksas padeda įvertinti daugiamatę aplinką, kurios neįmanoma reprezentuoti vienu rodikliu (Barbieri ir kt., 2017, Commission, 2008). Todėl siekiama, kad indeksas iš tiesų pateiktų kultūros situacijos reprezentaciją kiekvienoje savivaldybėje, kad jis būtų aktualus savivaldybėms ir galėtų nurodyti skirtumus, lyginant savivaldybes tarpusavyje, bei identifikuoti stipriąsias ir silpnąsias kultūros sritis savivaldybėse. Remdamosi stipriosiomis savybėmis, savivaldybės galėtų duomenis pasitelkti ir ekonominiams rezultatams gerinti, pvz., pristatydamos kultūrinius pasiekimus galėtų pritraukti aplinkinių savivaldybių turistus.

Taip pat sudarant šį indeksą siekiama, kad jis būtų ekonomiškąs, patikimas ir validus. Todėl remiamasi prieinamais duomenimis, daugiausia renkama Valstybės duomenų agentūros, ar kitais nacionaliniais tyrimais. Sudarant indeksą daug dėmesio skirta aiškiai ir pagrįstai metodologijai bei jos paprastumui. Aiški indekso sandara ir interpretacija būtina siekiant, kad indeksas taptų praktiškai naudojamas. Galiausiai svarbu ir tai, kad indeksas yra atsietas nuo politinių įtakų (sudarytas nepriklausomos kultūros politikos tyrėjos), todėl tai neutralus ir patikimas matas, kuris gali būti taikomas visose savivaldybėse vienodai, nepriklausomai nuo dominuojančių politinių pažiūrų.

Atsižvelgiant į prieinamus duomenis, šiuo metu savivaldybių kultūros indeksas gali būti sudaromas vėluojant, t. y. šiuo metu yra prieinami 2021 m. duomenys (dalis jų Valstybės duomenų agentūros skelbiami kaip išankstiniai). 2022 m. duomenys bus prieinami nuo 2023 m. III ketvirčio pabaigos. Tad esant parengtai metodologijai 2022 m. indeksą būtų galima paskelbti 2023 m. pabaigoje. Kita vertus, suprantama, kad kultūros rodikliai nėra labai dinamiški, todėl tikėtina, kad atnaujinto indekso reikšmės koreliuos su dabar pristatomo indekso reikšmėmis. Be to, aktualus ir prasmingas ne tik galutinis indekso rezultatas – skirtas balas savivaldybei, bet ir rodikliai, įtraukti sudarant indeksą. Šie rodikliai gali tapti priminiu sprendimų priėmėjams, į ką svarbu atkreipti dėmesį, siekiant visapusiškos, integralios kultūros srities plėtotės, kur vieni kitus papildo ir skatina savivaldybės administracijos, menininkai, kultūros organizacijos bei aktyviai kultūroje dalyvaujančios bendruomenės.

Galiausiai noriu atkreipti dėmesį, kad savivaldybių kultūros indekso balas – tai ne baudos balas, o galimybės balas. Galimybės pamatyti savo stipriąsias puses arba lengviau identifikuoti potencialias kryptis, kurios padėtų tapti *kuriančiomis savivaldybėmis*. Turtinga kultūrinė aplinka gali prisidėti prie stipresnių bendruomenių, didesnio pasitikėjimo valstybe, pilietiškumo puoselėjimo ar ekonominių rezultatų, pritraukiant turistus ar paskatinant gyventojus likti

ir kurti savo savivaldybėje. Todėl tikiuosi, kad visapusiškas kultūros situacijos pristatymas padės rasti geriausias sprendimo būdus, kaip minėtų rezultatų pasiekti.

1

■ SAVIVALDYBIŲ REITINGAI

Sudarant savivaldybių kultūros indeksą, pasirinktas 41 rodiklis, sugrupuojamas į 7 subindeksus. Siekta, kad kiekviename subindekse būtų kuo panašesnės tematikos rodikliai. Kiekvieną subindeksą sudaro nuo 2 iki 10 skirtingų rodiklių, vidutiniškai po 6 rodiklius. Sudaromi šie subindeksai:

1. kultūros organizacijos (7 rodikliai),
2. kūrėjai (2 rodikliai),
3. kultūros makroekonomika (8 rodikliai),
4. finansavimas kultūrai (5 rodikliai),
5. dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas (10 rodiklių),
6. kultūros paveldas (5 rodikliai),
7. pokyčių grupė (4 rodikliai).

Šiame skyriuje pateikiami savivaldybių reitingai pagal atskirus subindeksus, pristatant po vieną ar kelis atskirus rodiklius, kaip atskiro atvejo analizės. Taip pat prie kiekvieno subindekso nurodomas jį sudarančių rodiklių sąrašas. Detaliai su kiekvieno rodiklio analize ir savivaldybių reitingu pagal kiekvieną rodiklį galima susipažinti tyrimo pilnoje ataskaitoje. Pilnoje tyrimo ataskaitos versijoje taip pat galima susipažinti su detaliais rodiklių aprašymais, pateikiamos jų apskaičiavimo metodikos bei nurodomi duomenų šaltiniai.

1.1

KULTŪROS ORGANIZACIJOS

KULTŪROS ORGANIZACIJOS 2021 METAIS LIETUVOJE

7 004 kultūros įmonės Lietuvoje, iš jų 3423 registruotos Vilniaus m. sav.

46 701 kultūros įmonės, vykdžiusios tradicines kultūrinės ir naująsias kūrybinių industrijų veiklas, padalinys. Iš jų 55,5 proc. veikė Vilniaus m. sav.

17 855 kultūros įmonių, kurios vykdė tradicines kultūrinės veiklas, padaliniai. 6333 (35 proc.) veikė Vilniaus m. sav.

28 846 kultūros įmonių, kurios vykdė naująsias kūrybinių industrijų veiklas, padaliniai, iš kurių 11 960 (41 proc.) veikė Vilniaus m. sav.

> 30 naująsias kūrybinių industrijų veiklas vykdžiusių įmonių padalinių tenka tūkstančiui gyventojų Neringos sav.

1 280 nebiudžetinių įmonių, teikusių paraiškas LKT. Iš jų 688 (54 proc.) registruotos Vilniaus m. sav.

615 kultūros centrų

106 muziejai

1 207 viešųjų bibliotekų filialai, iš jų 1 200 savivaldybių viešosios bibliotekos

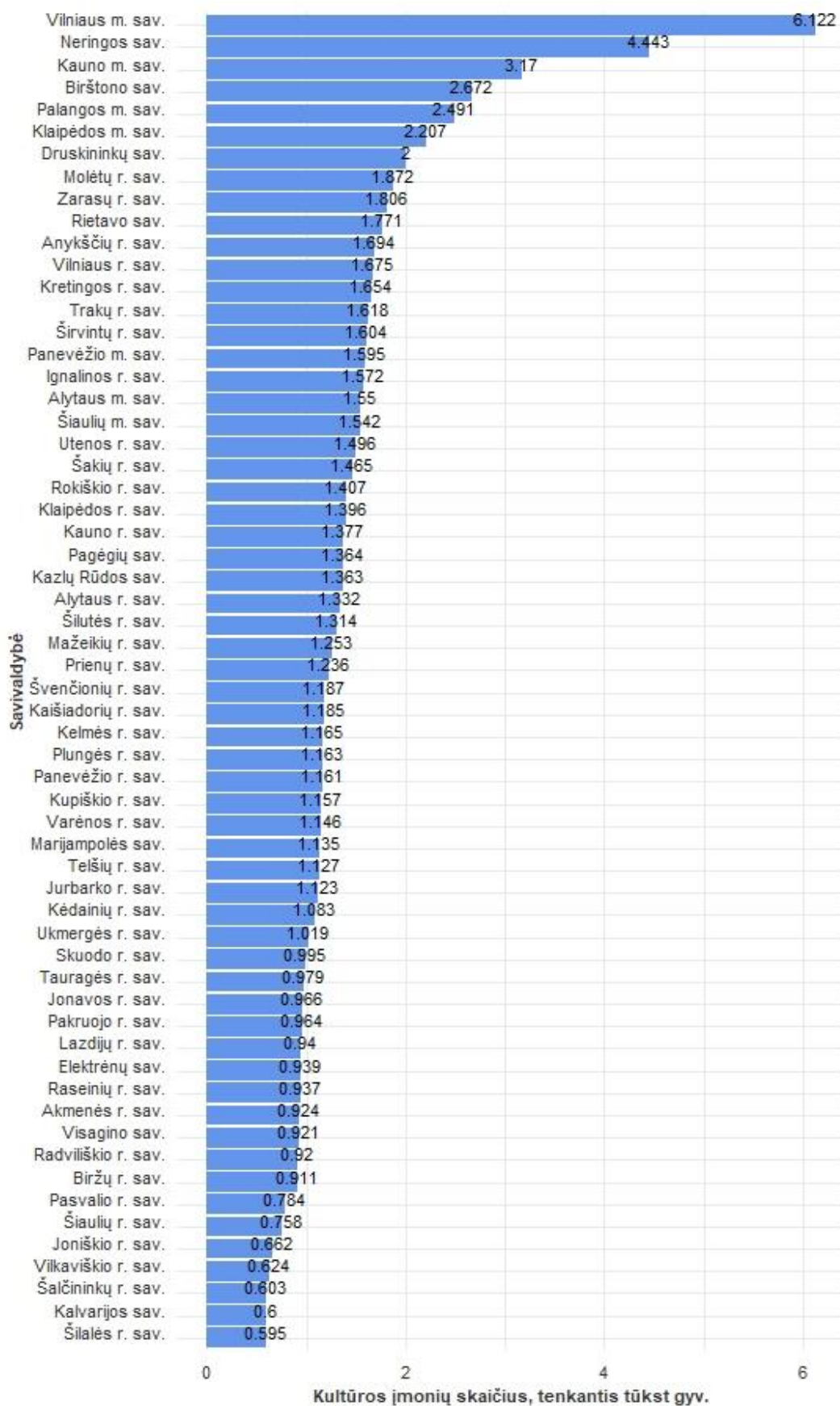
Kultūros organizacijų grupėje vertinami rodikliai:

1. **kultūros įmonių skaičius** (pagal juridinio kodo registracijos vietą), tenkantis 1 000 gyv.;
2. **tradicines kultūrinės veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
3. **naujasias kūrybinių industrijų veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
4. **nebiudžetinio sektoriaus organizacijų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
5. **bibliotekų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
6. **muziejų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
7. **kultūros centrų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.

1.1.1. Atvejo analizė: kultūros įmonių duomenys (pagal juridinio kodo registracijos vietą)

Lietuvoje 2021 m. veikė 7 004 kultūros įmonės (juridiniai vienetai), iš kurių 3 423 (t. y. beveik 49 proc.) buvo registruotos Vilniaus m. sav. Kauno m. sav. 2021 m. buvo registruotos 947 įmonės (13,5 proc. visų įmonių), Klaipėdos m. sav. – 336 įmonės (apie 5 proc.). Likusioje Lietuvos dalyje suskaičiuotos 2 298 kultūros įmonės (apie 33 proc. visų kultūros įmonių, veikiančių Lietuvoje). Mažiausiai kultūros įmonių Kalvarijos sav. – 6. Nedideliu jų skaičiumi išsiskiria Pagėgių sav. (10), Birštono sav. (11), Rietavo, Šilalės r. sav. (po 13).

Vertinant, kiek kultūros įmonių tenka 1 tūkst. gyv., Vilniaus m. sav. ir čia išlieka dominuojančioje pozicijoje – 1 tūkst. gyv. tenka 6 kultūros įmonės. Antroje vietoje yra Neringos sav. – kiek daugiau nei 4 įmonės, tenkančios 1 tūkst. gyv. Trečioje pozicijoje yra Kauno m. sav., kur tenka apie 3 kultūros įmonės 1 tūkstančiui gyventojų (perpus mažiau nei vilniečiams). Verta atkreipti dėmesį į Birštono sav., kuri išsiskyrė nedideliu absoliutiniu kultūros įmonių skaičiumi. Visgi Birštono sav. pagal vienam gyventojui tenkančių kultūros įmonių skaičių yra ketvirtoje pozicijoje, tad, lyginant su kitomis savivaldybėmis, situacija yra palanki. Reitingo apačioje yra Šalčininkų r., Kalvarijos ir Šilalės r. sav., kur 1 tūkstančiui gyventojų tenka 0,6 kultūros įmonės. Šių savivaldybių gyventojams, jei lygintume su Vilniaus m., tenka 10 kartų mažiau kultūros įstaigų.

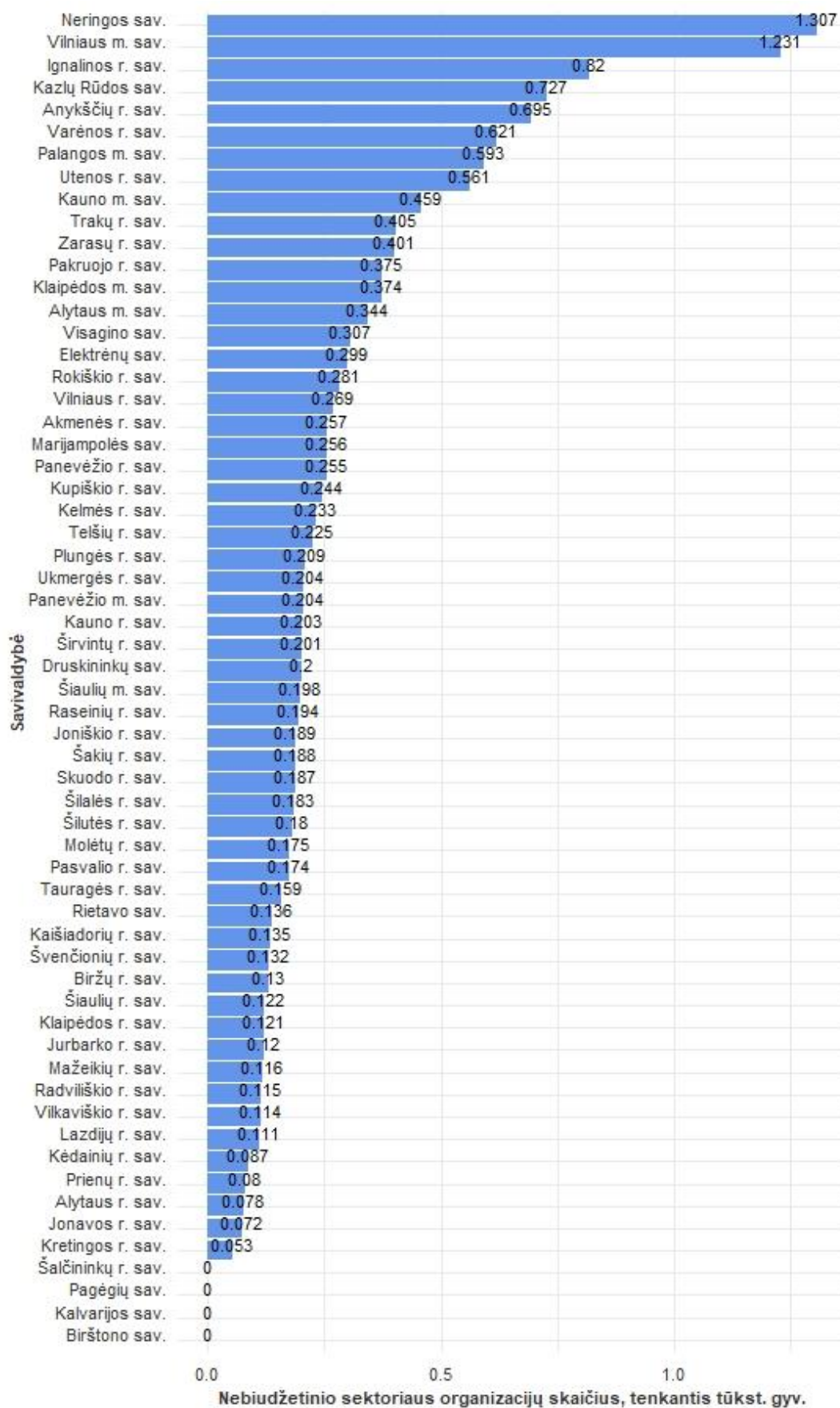
1 pav. Savivaldybių reitingas pagal kultūros įmonių, tenkančių tūkst. gyv., skaičių, 2021 m. (sudaryta autorės, remiantis Sodra, LKT, Kurk LT, Valstybės duomenų agentūros duomenimis)

1.1.2. Atvejo analizė: nevyriausybinių sektoriaus aktyvumas

Atskiruose strateginiuose kultūros politikos dokumentuose išskiriamas nevyriausybinių sektoriaus vaidmuo. Siekiant įvertinti šio sektoriaus aktyvumą, pasitelkiami LKT duomenys – skaičiuojama, kiek atitinkamais metais nebiudžetinio sektoriaus organizacijų teikė paraiškas LKT įgyvendinti kultūros ir meno projektus (eliminuos tik BĮ įstaigos, savivaldybėms priklausančios viešosios įstaigos neeliminuos).

2021 m. paraiškas LKT teikė 1 280 nebiudžetinių įmonių, iš kurių 688 buvo registruotos Vilniaus m. sav. (tai sudaro 54 proc. visų 2021 m. paraiškas teikusių nebiudžetinių įmonių). Kauno m. sav. tokio tipo įmonių buvo 137 (11 proc.), Klaipėdos m. sav. – 57 (4 proc.).

Vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų Lietuvoje tenka 27 nebiudžetinės kultūros įmonės. Daugiausiai jų vienam gyventojui tenka Neringos sav., o Šalčininkų r., Pagėgių, Kalvarijos ir Birštono sav. 2021 metais tokių įstaigų nebuvo užfiksuota iš viso (arba neteikė paraiškų LKT).

2 pav. Savivaldybių reitingas pagal nebiudžetinio sektoriaus įmonių, atitinkamais metais teikusių kultūros ir meno projektų paraišką LKT, skaičių, tenkanti tūkst. gyv., 2021 m. (sudaryta autorės, remiantis LKT duomenimis)

1.1.3. SUBINDEKSAS „KULTŪROS ORGANIZACIJOS“

Įvertinus 7-is skirtingus rodiklius: kultūros įmonių skaičių, tradicines kultūrinės veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių skaičių, naujasias kūrybinių industrijų veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių skaičių, nebiudžetinio sektoriaus organizacijų, bibliotekų, muziejų, kultūros centrų skaičių, tenkantį 1 tūkst. gyv., ir suskaičiavus aritmetinį vidurkį tarp normalizuotų šių rodiklių reikšmių¹ gaunamas kultūros organizacijų subindeksas.

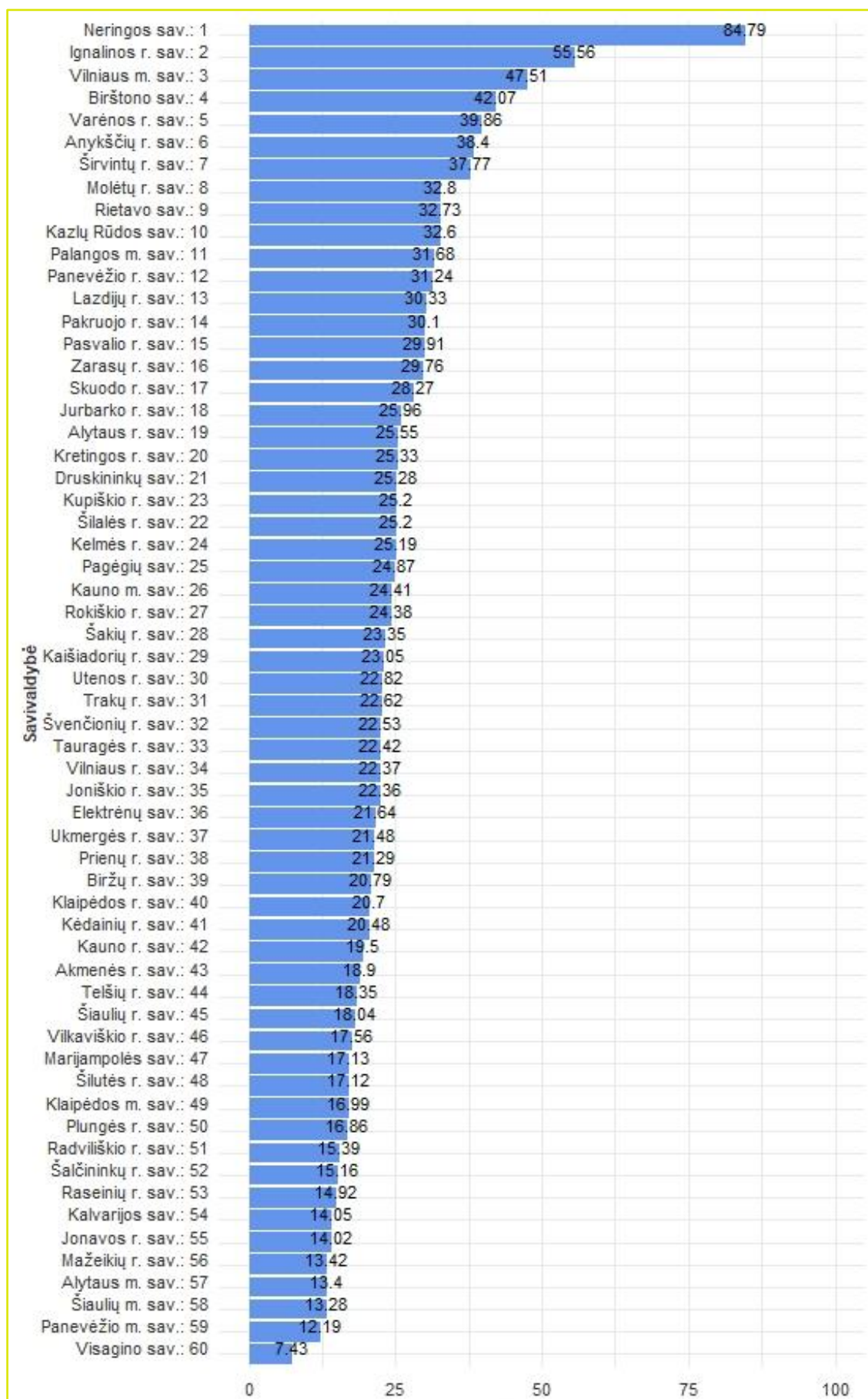
Pirmoje kultūros organizacijų rodiklių grupės vietoje – Neringos sav. (Neringos sav. aukščiausias reikšmes įgyja net 4 atskiruose rodikliuose ir tai lemia aukščiausią subindekso reikšmę.) Tai pagal gyventojų skaičių mažiausia savivaldybė – 2021 m. joje registruoti 3826 gyventojai. Atitinkamai, perskaičiavus kultūros įstaigų ir jų padalinių bei kitus infrastruktūros rodiklius, nustatyta, kad vienas gyventojas, lyginant su kitomis savivaldybėmis, turi plačiausią prieinamų kultūros infrastruktūros elementų spektrą. Neringos savivaldybė surinko 85 balus iš 100 ir 1,5 k. lenkia antroje vietoje likusią Ignalinos r. sav. Trečiojoje pozicijoje esanti Vilniaus m. sav. nuo Neringos sav. atsilieka beveik dvigubai.

Visgi nė viena savivaldybė nedominavo visuose išskirtuose kultūros organizacijų rodikliuose. Minėta Neringa taip pat nesurinko maksimalios balų sumos, tad net ir lyderiaujančiai savivaldybei lieka erdvės progresuoti (pavyzdžiui, galėtų augti kultūros įmonių, tenkančių 1 tūkst. gyv., skaičius).

Žemiausioje pozicijoje – Visagino sav. Joje gyvena beveik 20 tūkst. gyv., ir jiems tenkanti kultūros organizacijų dalis yra mažesnė, jei lygintume su kitomis savivaldybėmis. Visagino sav. surinktas balas nuo Neringos sav. skiriasi daugiau nei 11 kartų, tad vienam gyventojui prieinama įvairovė skiriasi reikšmingai.

Kultūros organizacijų subindekso reitingo apačioje taip pat yra Alytaus m. sav. (57 vieta), Šiaulių m. sav. (58 vieta), Panevėžio m. sav. (59 vieta). Tai didžiųjų miestų savivaldybės, kuriose, perskaičiavus tūkst. gyventojų tenkančią kultūros infrastruktūros dalį, gaunama mažesnė nei kitose savivaldybėse pasiūla. Šiuo atveju pagal kultūros infrastruktūros kiekį, tenkantį tūkst. gyventojų, didžiųjų miestų savivaldybės susilygina su kaimiškųjų savivaldybių gyventojų situacija (panaši situacija kaip Jonavos r. sav., Kalvarijos sav.).

¹ Indekso ir subindeksų sudarymo metodika detalai aprašoma pilnoje tyrimo ataskaitoje.

3 pav. Savivaldybių reitingas pagal kultūros organizacijų subindeksą (sudaryta autorės)

1.2. KŪRĒJAI

KŪRĖJAI 2021 METAIS LIETUVOJE

10 569 profesionalaus meno kūrėjai Lietuvoje (skaičius apribotas prieinamų duomenų šaltinių, todėl galutinis kūrėjų skaičius yra didesnis).

58 % profesionalaus meno kūrėjų gyveno Vilniaus mieste.

3 370 meno mėgėjų kolektyvų. Daugiausiai jų Panevėžio r. ir Kauno r. sav. (196 ir 152 atitinkamai).

Kūrėjų grupėje vertinami rodikliai:

1. **profesionalaus meno kūrėjų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
2. **meno mėgėjų kolektyvų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.

1.2.1. Atvejo analizė: profesionalaus meno kūrėjai

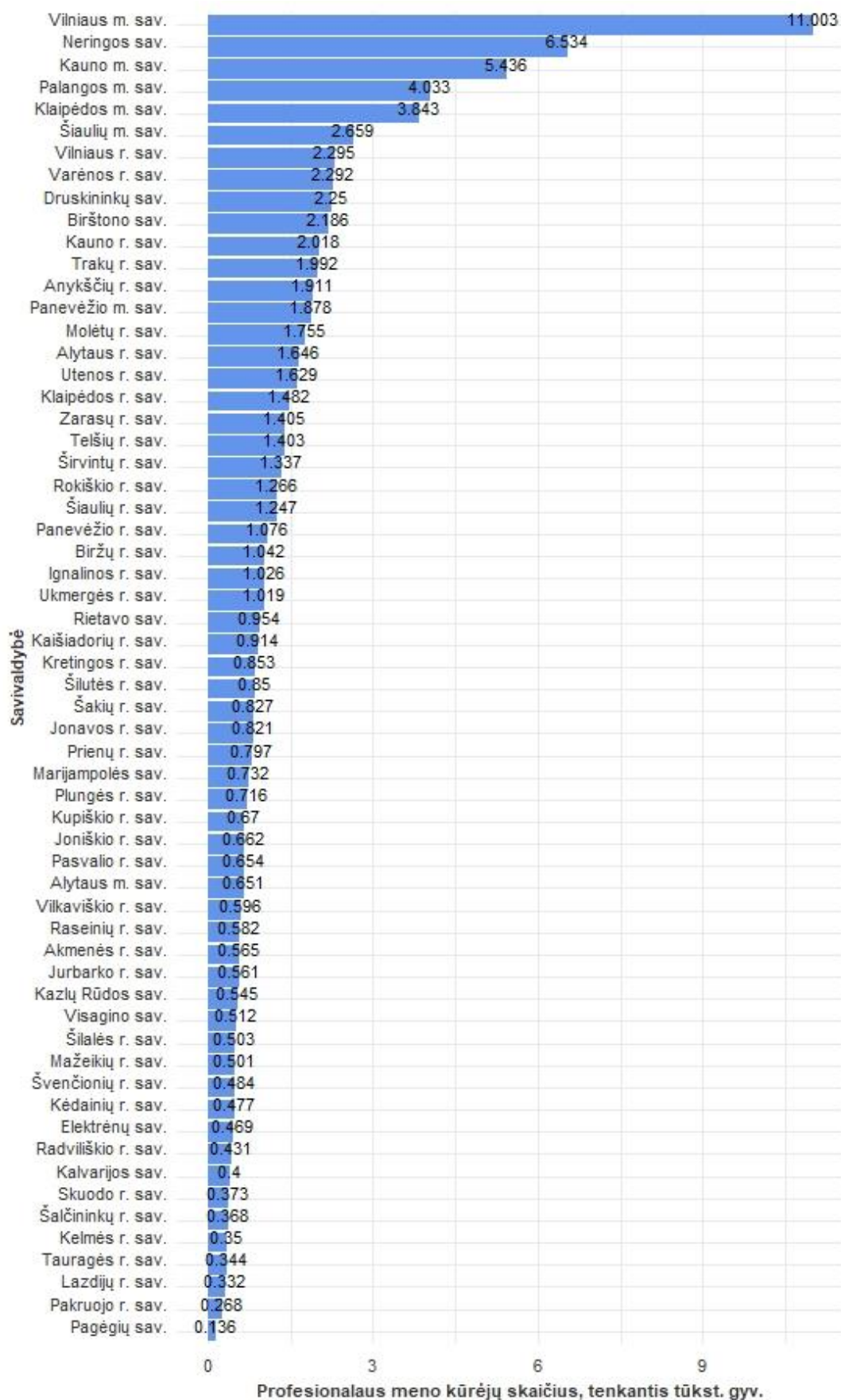
Profesionalaus meno **kūrėjų skaičius 2021 m. Lietuvoje yra 10 569**. Vilniaus m. savivaldybėje 2021 m. kūrė ir gyveno 58 proc. profesionalaus meno kūrėjų, Kauno m. sav. – 15 proc., Klaipėdos m. sav. – 5,5 proc. Kitaip tariant, trijuose didžiuosiuose miestuose užfiksuotas 8 361 kūrėjas, o likusioje Lietuvos dalyje – 2 208 (apie 21 proc. visų Lietuvoje gyvenančių ir kuriančių profesionalių menininkų). Mažiausiai profesionalaus meno kūrėjų suskaičiuota Pagėgių sav. – 1. Iki 10-ies profesionalaus meno kūrėjų suskaičiuojama Kalvarijos sav., Pakruojo r. sav., Kazlų Rūdos sav., Lazdijų r. sav., Skuodo r. sav., Rietavo, Birštono sav., Kelmės r. sav. Visagino sav. suskaičiuota 10 kūrėjų. Kaip ir minėta, suprantama, kad nors menininkai nurodo gyvenantys vienoje savivaldybėje, kūrybinę veiklą gali vykdyti skirtingose vietovėse, todėl mažas kūrėjų skaičius dar nereiškia, kad tose savivaldybėse nėra profesionalaus meno. Tačiau šis skaičiavimas vis tiek parodo kiekvienos savivaldybės patrauklumą kūrėjams gyventi ir kurti, realizuoti savo sumanymus, o kartu ir savivaldybės kūrybinį potencialą.

Didžiausias profesionalaus meno kūrėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyv., yra Vilniaus m. sav. Antroje reitingo pozicijoje esančią Neringos sav. Vilniaus miestas lenkia dvigubai. Trečioje reitingo pozicijoje – Kauno m. sav. Joje 1 tūkst. gyventojų tenka apie 5-is profesionalaus meno kūrėjus. Šiuo atveju verta atkreipti dėmesį į skirtumus tarp absoliutinių reikšmių. Vilniaus miesto savivaldybėje suskaičiuota daugiau nei 6 000 kūrėjų, Kauno m. sav. – per 1 600, o Neringos sav. – 25. Nors suprantama, kad mažoje pagal gyventojų skaičių savivaldybėje galime suskaičiuoti ir mažiau menininkų, tačiau absoliutiniai atotrūkiai tarp lyderiaujančių savivaldybių yra milžiniški ir pagal galimybes bei kultūrinę įvairovę tiek Vilniaus m. sav., tiek Kauno m. sav. Yra pranašesnė pozicijose.

Mažiausiai profesionalaus meno kūrėjų tenka Pagėgių sav., Pakruojo r. sav., Lazdijų r., Tauragės r., Kelmės r. sav. Gyventojams. Čia vienas kūrėjas tenka didesniai nei 3 000 gyventojų skaičiui. Tad situacija net 36 kartus prastesnė nei Vilniaus m. sav., o Pagėgiai atsilieka nuo sostinės ir 80 kartų.

4 pav. Savivaldybių reitingas pagal profesionalaus meno kūrėjų skaičių 2021 m. (sudaryta autorės)

5 pav. Savivaldybių reitingas pagal profesionalaus meno kūrėjų skaičiaus pokytį 2020–2021 m. (sudaryta autorės, remiantis LKT, MKO ir VMI duomenimis)

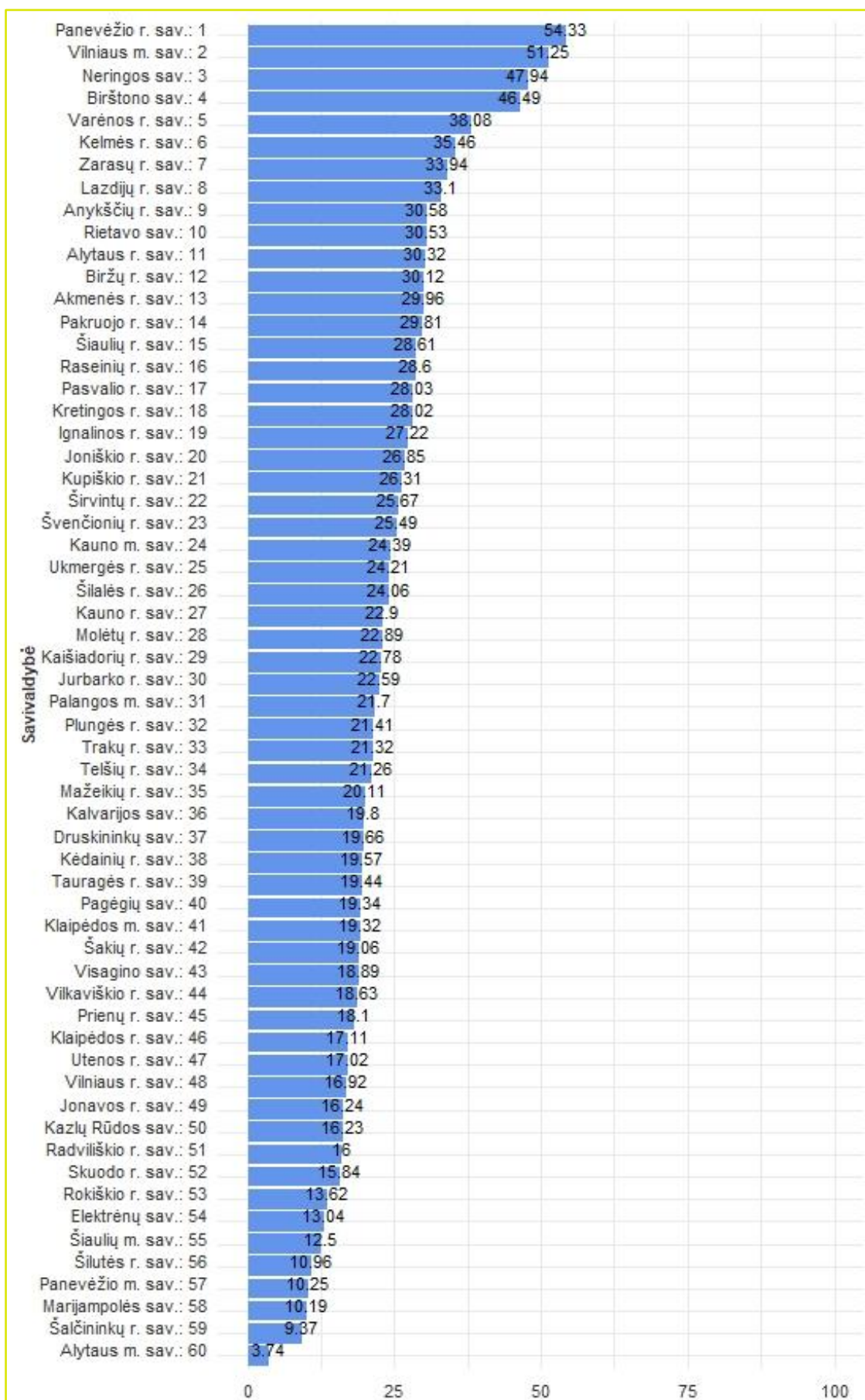
1.2.2. SUBINDEKSAS „KŪRĖJAI“

Įvertinus aritmetinį vidurkį tarp profesionalaus meno kūrėjų skaičiaus ir meno mėgėjų kolektyvų skaičiaus, tenkančio 1 tūkst. gyv., normalizuotų rodiklių, gaunamas antrasis subindeksas, reprezentuojantis kūrėjus savivaldybėse.

Pirmoje pozicijoje yra Panevėžio r. sav. Pagal profesionalaus meno kūrėjų skaičių Panevėžio r. sav. buvo 24 vietoje, tačiau ji dominavo pagal mėgėjų meno kolektyvus, ir tai lėmė aukštą bendro subindekso reikšmę. Antroje reitingo pozicijoje – Vilniaus m. sav. Ji buvo reitingo apačioje pagal meno mėgėjų kolektyvų skaičių, tačiau tai buvo kompensuota aukštu, palyginti su kitomis savivaldybėmis, profesionalaus meno kūrėjų skaičiumi. Trečioje reitingo pozicijoje – Neringos sav.

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje grupėje aukščiausias surinktas balas yra 54,33 iš 100. Tai rodo, kad yra nemažai potencialo gerinti situaciją visose savivaldybėse.

Mažiausiai tiek profesionalaus meno, tiek mėgėjų meno kūrėjų tūkst. gyventojų tenka Alytaus m. sav. Pastaroji surinko tik 3,74 balo iš 100 ir reikšmingai atsilieka nuo savivaldybių lyderių (daugiau nei 14 kartų).

6 pav. Savivaldybių reitingas pagal kūrėjų subindeksą (sudaryta autorės)

1.3. KULTŪROS MAKROEKONOMIKA

**KULTŪROS
MAKROEKONOMIKA
2021 METAIS LIETUVOJE**

~ 4,6 mlrd. Eur kultūros įmonių ir jų padalinių apyvarta

89 714 kultūros sektoriaus darbuotojų

21 602 darbuotojai, dirbę tradicines kultūrinės veiklas vykdančiose įmonėse ir jų padaliniuose. Daugiausiai jų dirbo Vilniaus m. sav. (35 proc., 7 582 darbuotojai)

68 112 darbuotojai, dirbę naująsias kūrybinių industrijų veiklas vykdančiose įmonėse ir jų padaliniuose. Daugiau nei 54 proc. jų dirbo Vilniaus m. sa.v (36 995 darbuotojai)

1,3 mlrd. Eur bendros kultūros sektoriaus įmonių išlaidos darbuotojams

1,945 mlrd. Eur bendra kultūros sektoriaus įmonių sukurta pridėti vertė. Iš šios sumos 87 proc. sukūrė naująsias kūrybinių industrijų veiklas vykdančiosios įmonės ir jų padaliniai

Kultūros makroekonomikos rodiklių grupę sudaro:

1. **tradicines kultūrinės veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių apyvarta**, Eur / 1 gyv.
2. **naujasis kūrybinių industrijų veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių apyvarta**, Eur / 1 gyv.;
3. **išlaidos darbuotojų algoms ir atlyginimui pagal veiklos vykdymo vietą** ((tradicinės kultūrinės veiklos); be darbdavio socialinio draudimo įmokų), Eur / 1 darbuotojui;
4. **išlaidos darbuotojų algoms ir atlyginimui pagal veiklos vykdymo vietą** ((naujosios kūrybinių industrijų veiklos); be darbdavio socialinio draudimo įmokų), Eur / 1 darbuotojui;
5. **darbuotojų (samdomų) skaičius pagal veiklos vykdymo vietą** (tradicinės kultūrinės veiklos), tenkantis 1 000 gyv.;
6. **darbuotojų (samdomų) skaičius pagal veiklos vykdymo vietą** (naujosios kūrybinių industrijų veiklos), tenkantis 1 000 gyv.;
7. **pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą** (tradicinės kultūrinės veiklos), Eur / 1 gyv.;
8. **pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą** (naujosios kūrybinių industrijų veiklos), Eur / 1 gyv.

1.3.1. Atvejo analizė: pridėtinė vertė (PV)

Vertinant išlaidų pridėtinės vertės rodiklį, apskaičiuotą pagal gamybos sąnaudas, išskiriamos įmonės (padaliniai) pagal veiklos pobūdį: tradicines kultūrinės veiklas vykdančios įmonės ir naujasis kultūrinės veiklas vykdančios įmonės. **Bendra įmonių sukurta pridėtinė vertė 2021 m. buvo 1,945 mlrd. Eur.** Didesniąją dalį sudarė naujosios kūrybinių industrijų (KI) veiklos – apie 87 proc. **Kultūros įmonių su padaliniais sukurta pridėtinė vertė 2021 metais sudarė apie 6 proc. šalies nefinansinių įmonių sukurtos pridėtinės vertės.**

Pridėtinė vertė tradicines kultūrinės veiklas vykdančiose kultūros įmonėse ir padaliniuose

Tradicines kultūrinės veiklas vykdančios įmonės per 2021 metus sukūrė PV, kurios vertė – 202 416 000 Eur. Druskininkų, Kretingos r., Neringos ir Vilniaus m. sav. teko didžiausia PV dalis vienam gyventojui. Druskininkų sav. ši suma siekė beveik 500 Eur / 1 gyv. Visagino, Šalčininkų ir Pagėgių sav. gyventojams teko mažiausia kultūros įmonių sukurtos PV dalis. Palyginimui, Pagėgių

sav. ši dalis nesiekė nė 10 Eur ir buvo daugiau nei 50 kartų mažesnė nei Druskininkuose. Tad tarp kultūros įmonių veiklos savivaldybėse esama reikšmingų atotrūkių.

Pridėtinė vertė naujasis kūrybinių industrijų veiklas vykdančiose kultūros įmonėse ir padaliniuose

Naujasis kūrybinių industrijų veiklas vykdančios kultūros įmonės, jei lygintume su tradicines kultūrinės veiklas vykdančiomis įmonėmis, sukūrė beveik 9 kartus daugiau pridėtinės vertės, t. y. 1 742 643 000 Eur per 2021 metus. Išsiskyrė Vilniaus m., Kauno m ir Neringos sav., kur 1 gyventojui teko didžiausia PV dalis. Vilniečiams teko daugiau nei 2 000 Eur sukurtos PV, ir tai kelis kartus viršijo Kauno m. sav. gyventojams tekusią PV dalį. Kazlų Rūdos, Kalvarijų ir Pagėgių sav. gyventojams teko mažiausia PV dalis. Pagėgių sav. ji siekė 16,23 Eur / 1 gyv. ir buvo šimtais kartų mažesnė nei Vilniaus m. sav.

7 pav. Savivaldybių reitingas pagal tradicines kultūrinės veiklas vykdančių įmonių sukurtą PV, Eur / 1 gyv., 2021 m. (sudaryta autorės, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis)

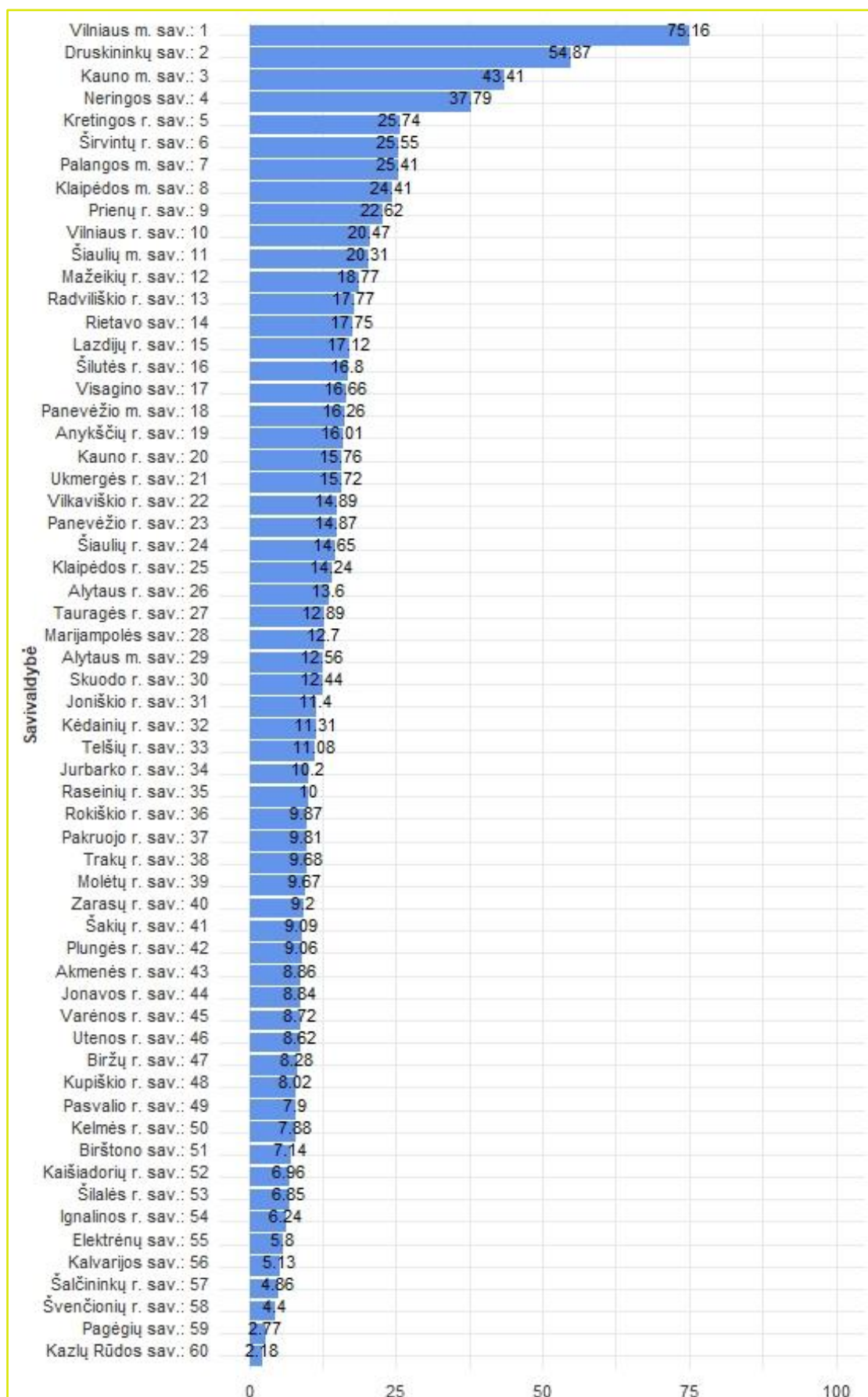
8 pav. Savivaldybių reitingas pagal naujasias kūrybinių industrijų veiklas vykdančių įmonių sukurtą PV, Eur / 1 gyv., 2021 m.
(sudaryta autorės, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis)

1.3.2. SUBINDEKSAS „KULTŪROS MAKROEKONOMIKA“

Įvertinus 8 rodiklius, susijusius su tradicinės kultūrinės veiklos vykdančių kultūros įmonių bei naująsias KI veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių apyvarta, išlaidomis darbuotojams, darbuotojų skaičiumi, sukuriama PV, ir apskaičiavus šių normalizuotų vidurkių aritmetinį vidurkį gaunamas kultūros makroekonomikos subindeksas.

Pirmoje reitingo pozicijoje yra Vilniaus m. sav., kuri surinko 75,16 balo iš 100. Vilniaus m. sav. gana aukšti arba aukščiausi rezultatai buvo pasiekti abiejų tipų kultūros įmonėse ir jų padaliniuose: tiek vykdančiose tradicinės kultūrinės veiklos, tiek naująsias KI veiklas. Visgi erdvės potencialui dar lieka. Antroje reitingo pozicijoje yra Druskininkų sav., kuri surinko beveik 55 balus iš 100. Trečioje – Kauno m. sav. (43,4 balo).

Reitingo paskutinėje vietoje yra Kazlų Rūdos sav., surinkusi vos 2 balus. Šiuo atveju abiejų tipų įmonių veiklos rezultatai yra menki. Nedaug Kazlų Rūdos sav. lenkia ir Pagėgių sav., surinkusi 2,7 balo.

9 pav. Savivaldybių reitingas pagal kultūros makroekonomikos subindeksą (sudaryta autorės)

1.4. ■ FINANSĀVIMAS KULTŪRAI

FINANSAVIMAS KULTŪRAI 2021 METAIS LIETUVOJE

~ 191 mln. Eur

skirta iš savivaldybių biudžetų kultūros paslaugoms. Atskirų savivaldybių biudžetų išlaidos varijavo nuo kiek daugiau nei pusės mln. Eur Pagėgių sav. iki 14,7 mln. Eur Vilniaus m. sav.

1 100 Eur/ 1 gyv.

Neringos sav. išlaidos kultūros paslaugoms. Neringos sav. biudžete išlaidos kultūros paslaugoms sudarė beveik 23 proc.

26,3 Eur/ 1 gyv.

Vilniaus m. sav. išlaidos kultūros paslaugoms. Tai mažiausia išlaidų kultūros paslaugoms dalis (nesiekė 2 proc. bendrų biudžeto išlaidų), tenkanti 1 gyv. ir 42 kartus mažesnė nei pirmaujančioje Neringos sav.

18 574 909 Eur

kultūros organizacijoms skirtas LKT finansavimas

~12,8 mln. Eur

LKT skyrė Vilniaus m. sav. kūrėjams ir organizacijoms

25

savivaldybės skyrė finansavimą (stipendijas, premijas ar kt.) profesionalaus meno kūrėjams

Finansavimo kultūrai rodiklių grupę sudaro:

1. **menininkams skiriamas LKT finansavimas**, tenkantis 1 gyv.;
2. **savivaldybių biudžetų išlaidos kultūros paslaugoms**, tenkančios 1 gyv.;
3. **savivaldybių biudžetų išlaidų kultūros paslaugoms dalis tarp visų išlaidų**,
proc.;
4. **organizacijoms skiriamas LKT finansavimas**, tenkantis 1 gyv.;
5. **iš savivaldybės biudžeto skirto finansavimo profesionaliems menininkams dalis**,
Eur / 1 gyv.

1.4.1. Atvejo analizė: savivaldybių biudžetų išlaidos kultūros paslaugoms**Savivaldybių biudžeto išlaidos kultūros paslaugoms Eur / 1 gyv.**

Iš viso 2021 m. savivaldybės kultūros paslaugoms išleido 191 mln. Eur. Atskirų savivaldybių biudžetai varijavo nuo kiek daugiau nei pusės milijono Pagėgių sav. iki 14,7 mln. Eur Vilniaus m. sav. Antras pagal dydį absoliutine reikšme išlaidų kultūros paslaugoms biudžetas buvo Kauno m. sav. Jis siekė 14,16 mln. Eur. Trečioje pozicijoje absoliutine reikšme buvo Panevėžio m. sav., tačiau panevėžiečių išlaidos kultūros paslaugoms jau buvo dukart mažesnės nei Vilniaus ar Kauno m. sav. (7,57 mln. Eur).

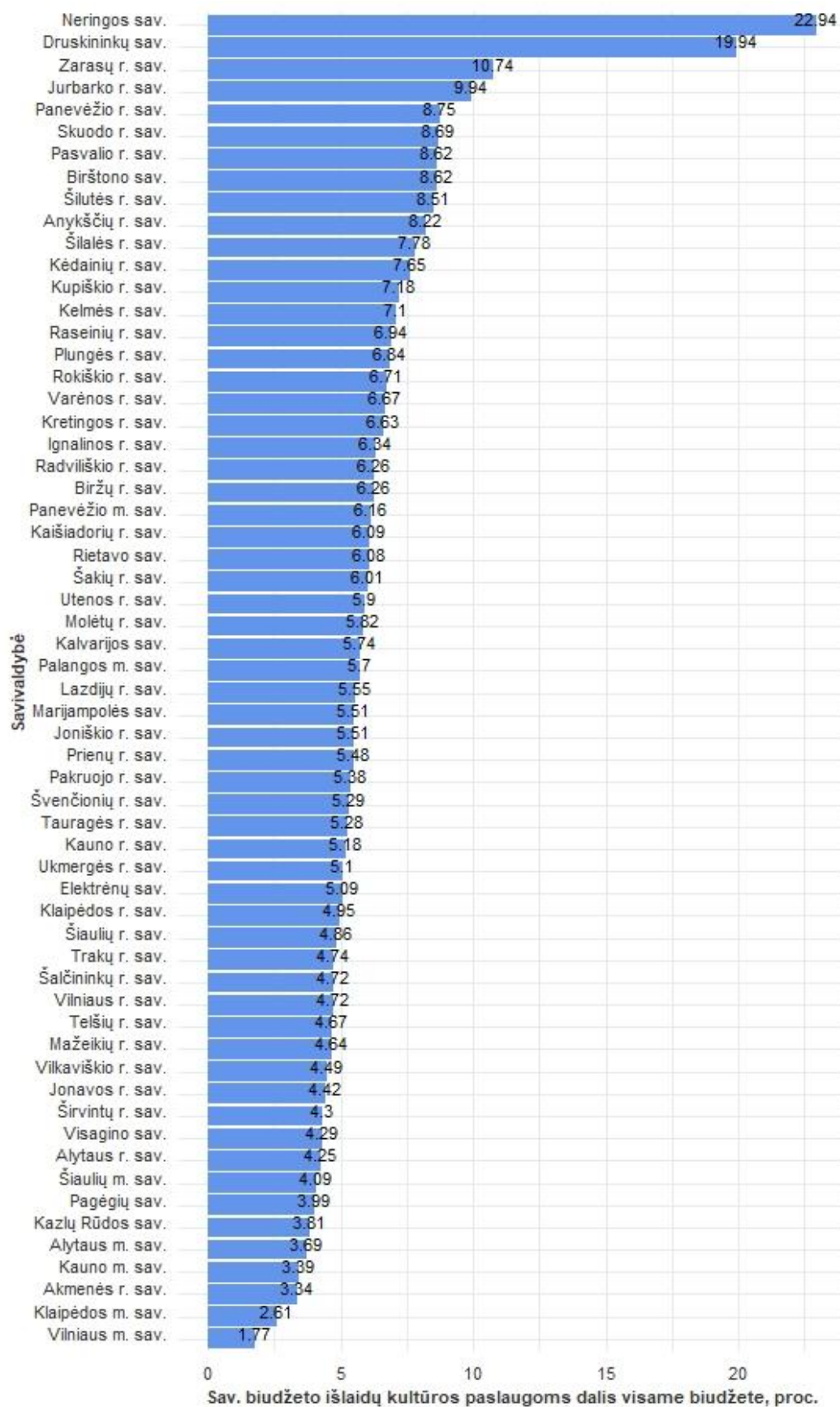
Didžiausia išlaidų kultūros paslaugoms suma Eur / 1 gyv. tenka Neringos sav. 2021 m. buvo skirta 1 100 Eur / 1 gyv. 2021 metais Neringos savivaldybė buvo Lietuvos kultūros sostinė, todėl, tikėtina, tai lėmė ir savivaldybės biudžeto reikšmingai didesnes išlaidas, lyginant su kitomis savivaldybėmis. Antroje pozicijoje esanti Druskininkų sav. kultūros paslaugoms išleido 337,6 Eur / 1 gyv. Mažiausiai išlaidų, tenkančių 1 gyv., kultūros paslaugoms skyrė Vilniaus m. sav. (26,31 Eur). Tai buvo beveik 42 kartus mažesnės išlaidos, tenkančios 1 gyv., nei Neringos sav. ar beveik 13 kartų nei Druskininkų sav. Alytaus m. sav., Kauno m. sav., Klaipėdos m. sav. išlaidos kultūros paslaugoms sudarė iki 50 Eur / 1 gyv. per metus ir taip pat rikiavosi savivaldybių reitingo apačioje. Jas kiek aplenkė Alytaus r. sav., skyrusi 49,5 Eur / 1 gyv. Iš didžiųjų miestų išsiskyrė Panevėžio m. sav., atsidūrusi 25 reitingo pozicijoje (skirta beveik 86 Eur / 1 gyv.). Šiaulių m. sav. situacija buvo artimesnė kitiems didiesiems miestams, ten skirta 65 Eur / 1 gyv. (47 reitingo pozicija).

10 pav. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių biudžeto išlaidų kultūros paslaugoms sumą Eur, tenkančią 1 gyv. 2021 m., (sudaryta autorės, remiantis LRFM duomenimis)

Savivaldybių biudžeto išlaidų kultūros paslaugoms dalis visame biudžete

Dar vienas savivaldybių biudžeto vertinimo būdas – pasižiūrėti, kokią dalį išlaidos kultūros paslaugoms sudaro visame savivaldybės biudžete. Nustatyta, kad 2021 m. Neringos sav. biudžete išlaidos kultūros paslaugoms sudarė beveik 23 proc. Nedaug nuo Neringos sav. atsiliko Druskininkų sav., kur išlaidos kultūros paslaugoms sudarė beveik 20 proc. viso biudžeto. Trečioje reitingo pozicijoje 2021 m. atsidūrusioje Zarasų r. sav. išlaidos kultūros paslaugoms sudarė beveik 11 proc. Mažiausia išlaidų dalis kultūros paslaugoms visame savivaldybės biudžete buvo skirta Vilniaus m. sav. – ši dalis nesiekė 2 proc. Taip pat maža procentine dalimi išsiskyrė Kauno m. sav., Akmenės r. sav., Klaipėdos m. sav. Šiose savivaldybėse išlaidų kultūros paslaugoms dalims svyravo nuo 3,4 iki 2,6 proc.

11 pav. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių biudžeto išlaidų kultūros paslaugoms dalį visame biudžete, proc. 2021 m.

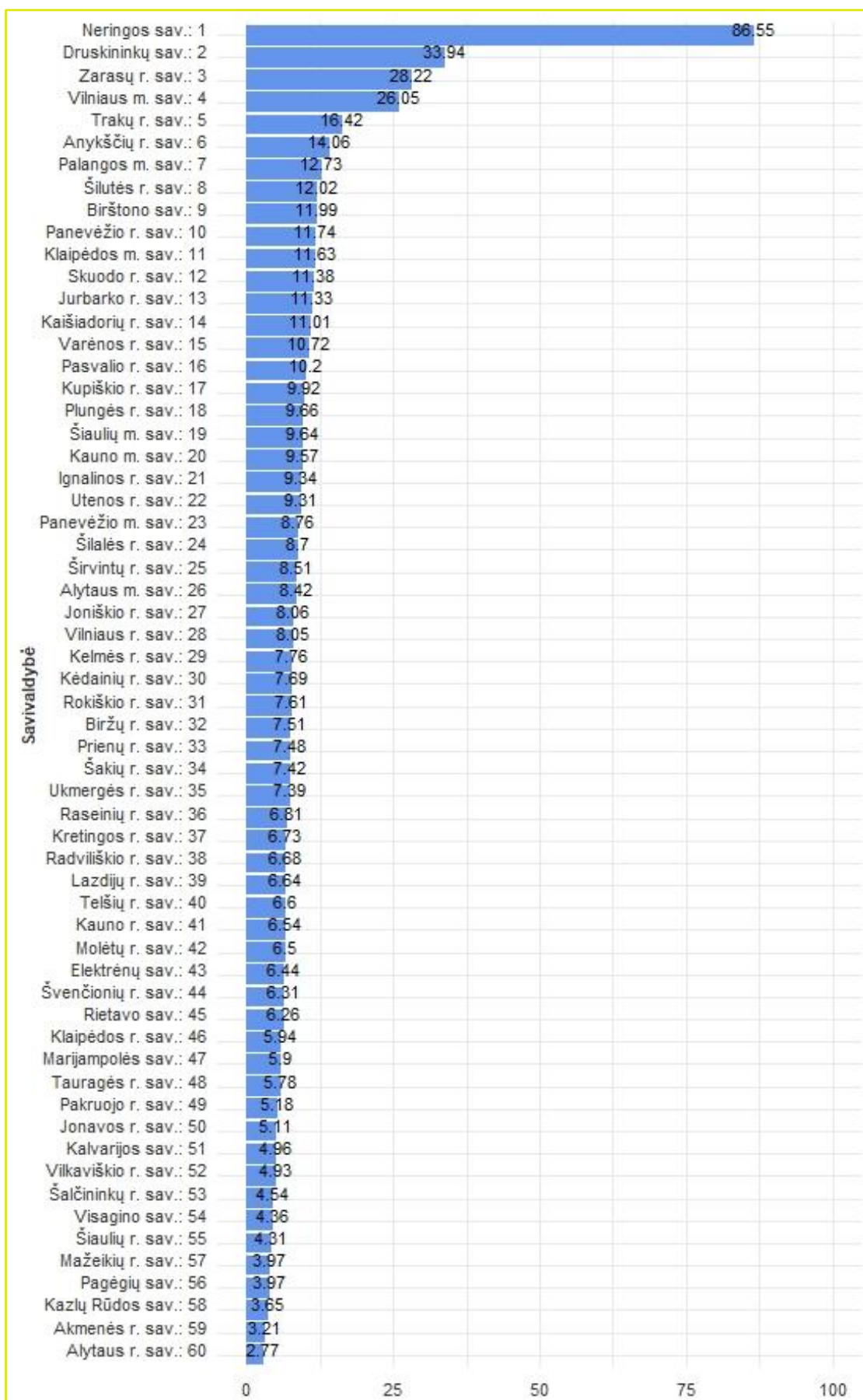
(sudaryta autorės, remiantis LRFM duomenimis)

1.4.2. SUBINDEKSAS „FINANSAVIMAS KULTŪRAI“

Finansavimo kultūrai subindeksas sudarytas įvertinus menininkams skiriamo LKT finansavimo, organizacijoms skiriamo LKT finansavimo ir savivaldybių biudžetų išlaidų kultūros paslaugoms dalį, tenkančią 1 gyv., bei procentinę dalį visame savivaldybės biudžete ir apskaičiuavus aritmetinių šių normalizuotų rodiklių vidurkį.

Aukščiausioje pozicijoje yra Neringos sav., kuri surinko 86,55 balo iš 100. Neringos savivaldybė pirmavo pagal visus rodiklius, išskyrus profesionalaus meno kūrėjų gauto finansavimo iš LKT dalį, tenkančią 1 gyv. Antroje ir trečioje pozicijose – Druskininkų ir Zarasų r. sav., kurios surinko 34 ir 28 balus iš 100 galimų. Nors užimamos aukštos reitingo pozicijos, tačiau matomas stiprus atotrūkis nuo Neringos sav. Druskininkų sav. ir Zarasų r. sav. silpniau pritraukė LKT skiriamą finansavimą. Ketvirtoje reitingo pozicijoje yra Vilniaus m. sav. Vilniaus m. sav. mažai balų gavo dėl itin mažų savivaldybės išlaidų kultūros paslaugoms, tenkančių 1 gyv. Kaip ir kituose SKI subindeksuose, nė viena savivaldybė nesurinko maksimalaus balų skaičiaus, tad lieka erdvės potencialui.

Žemiausioje reitingo pozicijoje liko Alytaus r. sav., surinkusi vos 2,8 balo iš 100 galimų. Reitingo apačioje esančiose savivaldybėse silpnos abi finansavimo grandys: tiek savivaldybės biudžeto, tiek organizacijų ir kūrėjų pritraukiamas LKT finansavimas.

12 pav. Savivaldybių reitingas pagal finansavimo kultūrai subindeksą (sudaryta autorės)

1.5.

DALYVAVIMAS KULTŪROJE IR SOCIALINIS KAPITALAS

DALYVAVIMAS KULTŪROJE IR SOCIALINIS KAPITALAS 2021 METAIS LIETUVOJE

1/4 - 1/2

nuo pusės iki ketvirtadalio apskričių gyventojų dalyvauja istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėja pilietinį ir tautinį tapatumą. Mažiausiai pilietiškai aktyvūs Marijampolės apskrities gyventojai

> 19 %

Klaipėdos apskrities savivaldybių gyventojų (išskyrus Klaipėdos m. sav.) sutiko, kad galėtų save pavadinti tikrai kūrybingais. Visgi didesnė dalis lietuvių nėra linkę save laikyti kūrybingais. Žemiausiomis reikšmėmis išsiskiria Šiaulių apskritis, kur tik 7 proc. gyventojų sutiko, kad yra tikrai kūrybingi.

13-38 %

Lietuvos gyventojų skirtingose apskrityse visiškai pritaria, kad visuomenei naudinga, kai ji sudaryta iš skirtingoms kultūros priklausančių žmonių. Daugiausiai pritariančių yra Panevėžio apskrityje, daugiausiai nepritariančių yra Telšių apskrityje

55-82 %

Lietuvos gyventojų skirtingose apskrityse yra patenkinti kultūros paslaugų prieinamumu. Daugiausiai kultūros prieinamumu patenkintų gyventojų yra Alytaus apskrityje

499 640

bibliotekų vartotojų

3 183 000

muziejų lankytojų

43 544

kultūros centrų dalyvių

Dalyvavimo kultūroje ir socialinio kapitalo rodiklių grupę sudaro:

1. kultūros centrų dalyvių skaičius, tenkantis 1 000 gyv.;
2. muziejų lankytojų skaičius, tenkantis 1 000 gyv.;
3. bibliotekų vartotojų skaičius, tenkantis 1 000 gyv.;
4. bibliotekų lankytojų (apsilankymų) skaičius, tenkantis 1 000 gyv.;
5. gyventojai (≥ 15 m.), per pastaruosius 12 mėn. vartoję kultūros produktus / naudojęsi kultūros paslaugomis, proc.;
6. visuomenės dalis, dalyvaujanti istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėjanti pilietinį ir tautinį tapatumą, proc.;
7. visuomenės dalis, kuriai asmeniškai svarbu vartoti taisyklingą lietuvių kalbą, nes taip saugomas tautiškas, proc.;
8. visuomenės dalis, kuri save tikrai galėtų pavadinti kūrybingais žmonėmis, proc.;
9. visuomenės dalis, kuri visiškai pritaria, kad visuomenei naudinga, kai ji sudaryta iš skirtingoms kultūroms priklausančių žmonių, proc.;
10. gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų prieinamumu, proc.

Dalyvavimo kultūroje ir socialinio kapitalo duomenis sudaro keli duomenų šaltiniai, vienas jų – *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis* tyrimas, atliktas 2020 m. Jame gyventojai (≥ 15 m.) buvo apklausiami apie dalyvavimą kultūroje per „pastaruosius 12 mėn.“ (Ambrazevičienė & Matulaitienė, 2021). Kadangi apklausos duomenys yra prieinami apskričių ir 6-ių didžiųjų miestų lygiais, kitoms savivaldybėms priskiriamos atitinkamos apskrities reikšmės, darant prielaidą, kad skirtumai tarp apskrities savivaldybių (ypač eliminavus 6-is centrus) nebus reikšmingi. Rodiklis pateikiamas cituojant klausimą iš tyrimo klausimyno.

1.5.1. Atvejo analizė: visuomenės dalis, kuri save tikrai galėtų pavadinti kūrybingais žmonėmis

Vertinamas rodiklis: asmenys, kurie save tikrai galėtų pavadinti kūrybingu žmogumi, proc. Klaipėdos apskrities savivaldybių (išskyrus Klaipėdos m. sav.) gyventojai, palyginti su kitomis apskritimis, save laiko santykinai kūrybiškesniais (kiek daugiau nei 19 proc. gyventojų, kitaip tariant, kas penktas gyventojas, sutiko, kad galėtų save pavadinti tikrai kūrybingu). Žemiausiomis reikšmėmis išsiskiria Šiaulių apskrities savivaldybės, kur tik kas 13 gyventojas visiškai sutiktų esąs

tikrai kūrybingas. Jei lygintume su kitais *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo* rodikliais, pastarasis pasižymi mažiausiomis reikšmėmis. Tikrai save kūrybiškais laiko nuo 19 iki 7 procentų savivaldybių gyventojų.

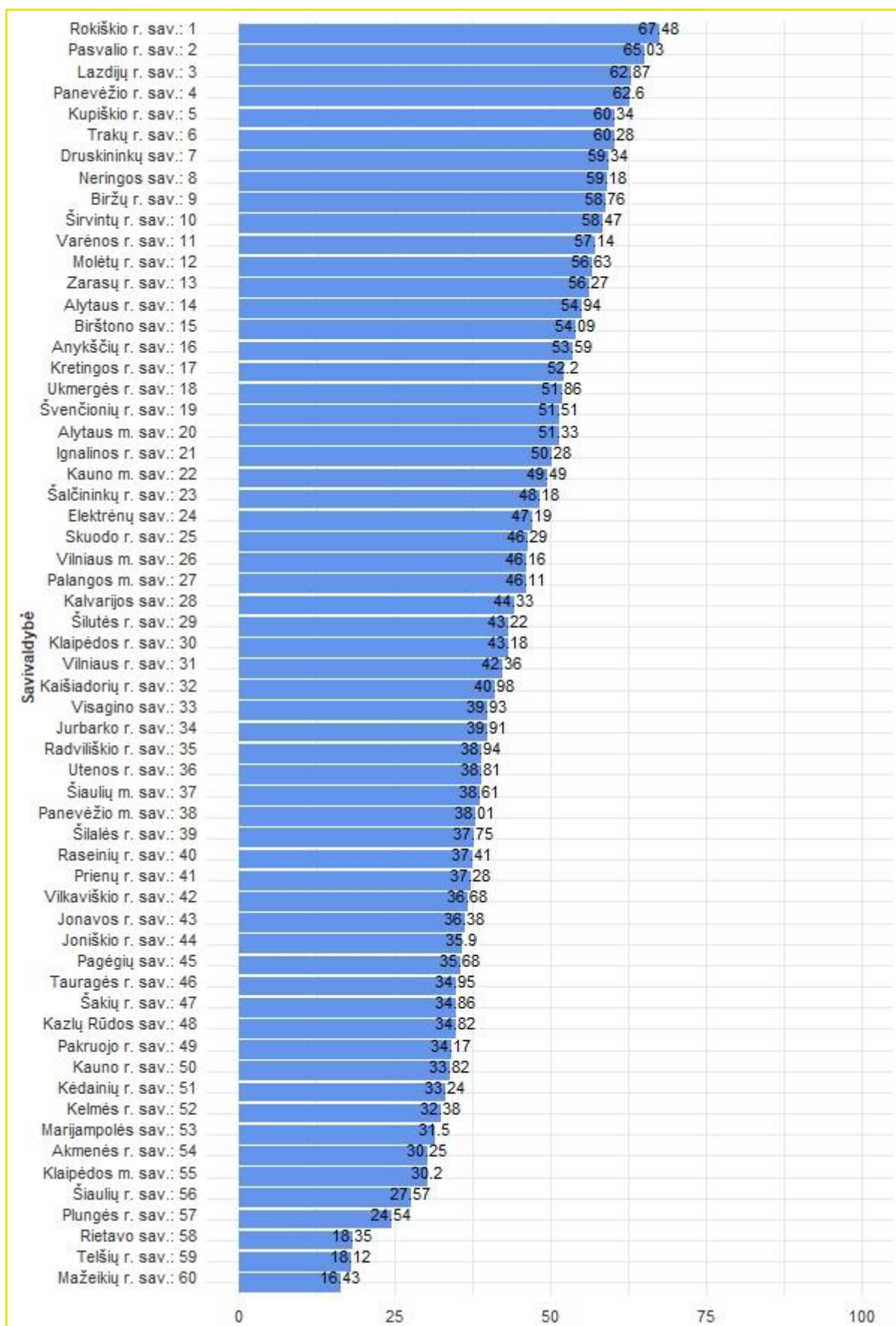

13 pav. Savivaldybių reitingas pagal visuomenės dalies, kuri save tikrai galėtų pavadinti kūrybingais žmonėmis, proc. (sudaryta autorės, remiantis Ambrazevičienė & Matulaitienė, 2021, duomenimis)

1.5.2. SUBINDEKSAS „DALYVAVIMAS KULTŪROJE IR SOCIALINIS KAPITALAS“

Subindeksą „dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas“ sudaro 10 rodiklių, t. y. kultūros centrų dalyvių skaičius, muziejų lankytojų skaičius, bibliotekų vartotojų skaičius, bibliotekų lankytojų (apsilankymų) skaičius, gyventojai (≥ 15 m.), per pastaruosius 12 mėn. vartoję kultūros produktus / pasinaudoję kultūros paslaugomis, dalyvaujantys istorinės atminties įprasminimo renginiuose ir kaip vertybę puoselėjantys pilietinį ir tautinį tapatumą, gyventojai, kuriems asmeniškai svarbu vartoti taisyklingą lietuvių kalbą, nes taip saugomas tautiškas, visuomenės dalis, kuri save tikrai galėtų pavadinti kūrybingais žmonėmis, visuomenės dalis, kuri visiškai pritaria, kad visuomenei naudinga, kai ji sudaryta iš skirtingoms kultūroms priklausančių žmonių, gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų prieinamumu. Normalizavus šiuos rodiklius suskaičiuojamas aritmetinis vidurkis ir gaunama galutinė subindekso reikšmė.

Įvertinus minėtus rodiklius, savivaldybių reitingo viršuje atsidūrė Rokiškio r. sav., surinkusi 67,5 balo iš 100 galimų. Antroje pozicijoje yra Pasvalio r. sav., trečioje – Lazdijų r. sav. Net ir pirmaujančios savivaldybės yra gana reikšmingai nutolusios nuo maksimalios subindekso reikšmės, tad akivaizdu, kad skatinant aktyvesnį gyventojų dalyvavimą kultūroje galėtų pasitempti visos savivaldybės. Visgi reitingo apačioje esanti Mažeikių r. sav. surinko vos 16,43 balo. Atotrūkis yra reikšmingas. Šioje savivaldybėje susiduriama tiek su gyventojų pasyvumu dalyvaujant kultūroje, tiek su silpnesniu socialiniu kapitalu. Kitose Telšių apskrities savivaldybėse, tokiose kaip Rietavo sav. ar Telšių r. sav., situacija taip pat yra įtempta – surinkta tik kiek daugiau nei 18 balų.

14 pav. Savivaldybių reitingas pagal dalyvavimo kultūroje ir socialinio kapitalo subindeksą (sudaryta autorės)

1.6 ■ KULTŪROS PAVELDAS

**KULTŪROS PAVELDAS
2021 METAIS LIETUVOJE**

2 327 kultūros paveldo paminklai

25 885 nekilnojamos kultūros vertybės

8 790 kilnojamų kultūros vertybių

91 315 783 Eur bendrai savivaldybėse skirta suma kultūros paveldo tvarkybai (šią sumą sudaro savivaldybių biudžetų, valstybės, tarptautinių fondų ir kitų šaltinių lėšos) nuo 2019 iki 2021 metų

Kultūros paveldo rodiklių grupę sudaro:

1. **kultūros paveldo paminklų skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
2. **nekilnojamųjų kultūros vertybių skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
3. **nekilnojamųjų kultūros vertybių, turinčių vertingųjų savybių, skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
4. **kilnojamųjų kultūros vertybių skaičius**, tenkantis 1 000 gyv.;
5. **vidutinis finansavimas, skiriamas kultūros paveldo tvarkybai, 2019–2021 m.**, Eur / gyv.

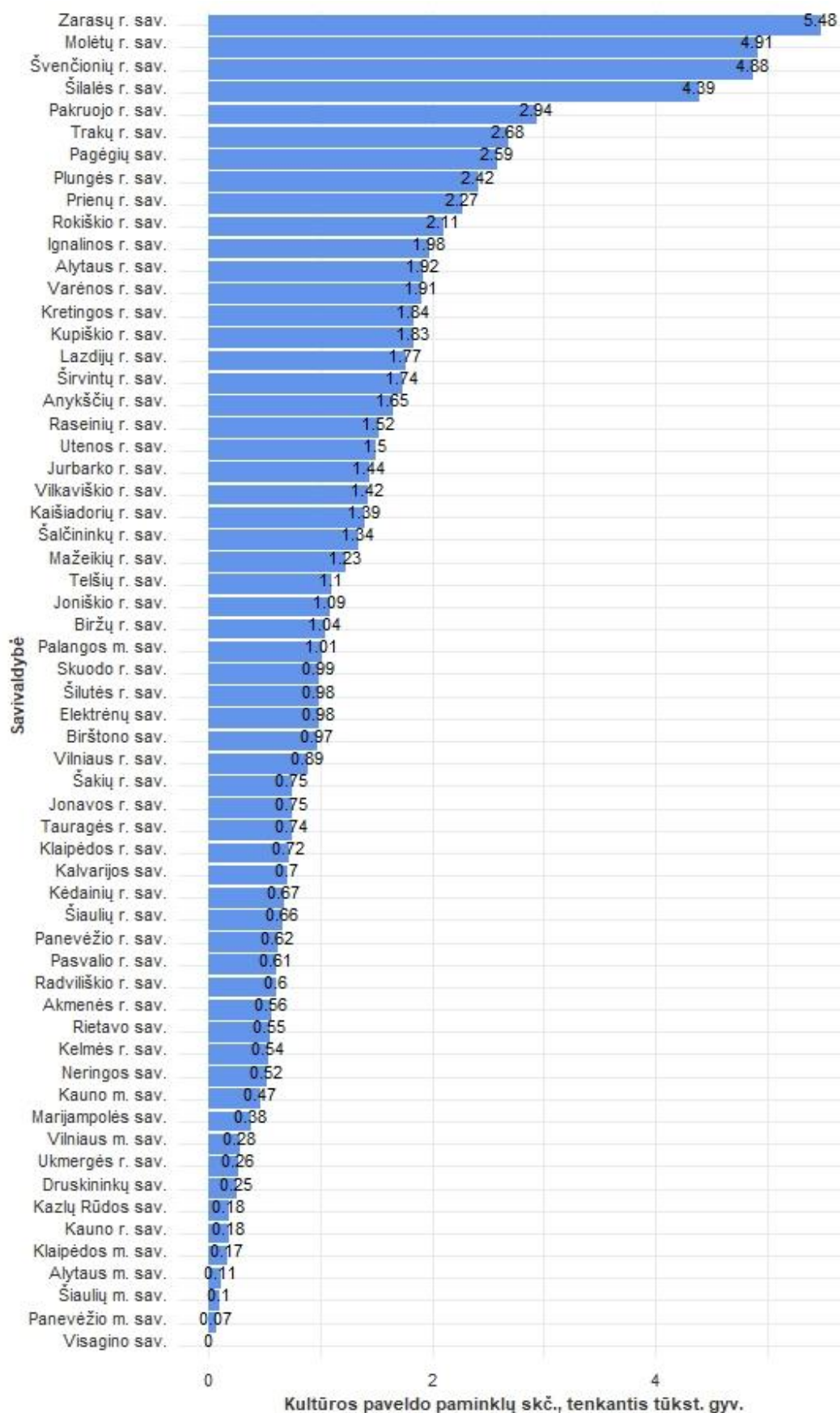
1.6.1. Atvejo analizė: kultūros paveldo (nekilnojami) paminklai

Lietuvoje 2021 m. suskaičiuoti 2 327 kultūros paveldo paminklai. Daugiausiai kultūros paveldo paminklų yra Vilniaus m., Kauno m. ir Švenčionių r. sav. – nuo 159 iki 111 (atitinkamai). Mažiausiai kultūros paveldo paminklų Neringos sav. bei Kazlų Rūdos sav. – po 2. Nė vieno kultūros paveldo paminklo nėra Visagino sav.

Taip pat labai skiriasi pats kultūros paveldo paminklų pobūdis. Tai iliustruoja ir pateikiami paveikslai. Pavyzdžiui, sostinėje nemažai architektūros, regioninėse savivaldybėse daugiau kultūros paveldo paminklus reprezentuoja piliakalniai.

Perskaičiavus kultūros paveldo paminklų skaičių, tenkantį 1 tūkst. gyv., nustatyta, kad daugiausiai jų tenka Zarasų r., Molėtų r. bei Švenčionių r. sav. gyventojams. Mažiausiai – Šiaulių ir Panevėžio m. gyventojams. Kaip minėta, Visagino sav. gyventojams netenka nė vieno kultūros paveldo paminklo.

Kultūros paveldo paminklų rodiklis yra mažai kintantis. Pastarąjį kartą kultūros paveldo paminklų sąrašas buvo papildytas 2016 m. Nors rodiklis yra daugiau konstanta lyginant savivaldybes tarpusavyje, jis vis tiek gali prasmingai atskleisti skirtumus tarp kultūrinių sąlygų skirtingose savivaldybėse. Šiuo atveju savivaldybės galimybės pagerinti šį rodiklį yra ribotos, tačiau įvertinus, kad yra mažesnis, palyginti su kitomis savivaldybėmis, kultūros paveldo paminklų skaičius, savivaldybė gali ieškoti būdų, kaip kitomis priemonėmis kompensuoti šį stygių gyventojams: galbūt aktyviau investuoti į nevyriausybinį sektorių ir kurti didesnę kultūrinių veiklų pasiūlą ar investuoti į vietas kūrėjus, kurie galėtų reprezentuoti kultūrinę savivaldybės pusę.

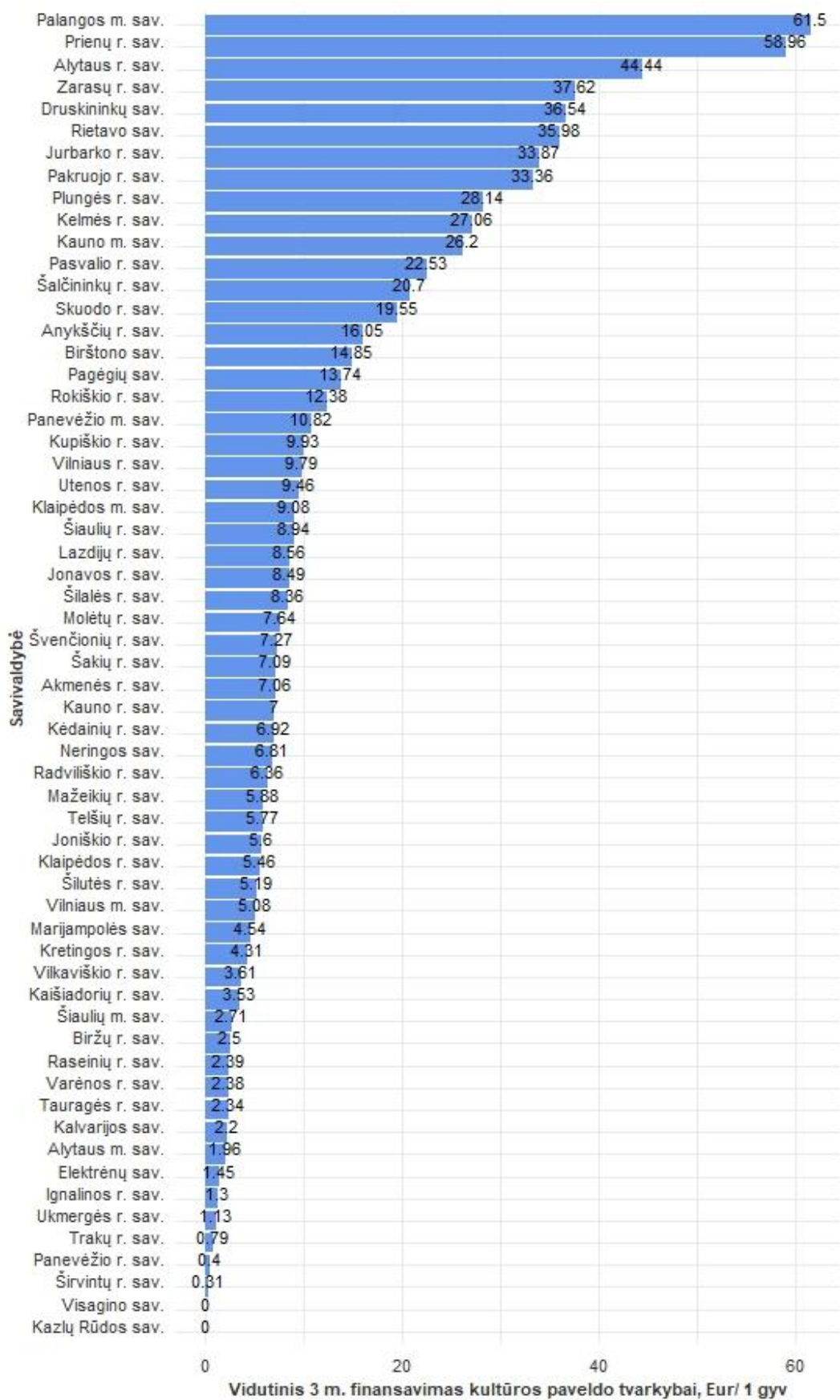
15 pav. Savivaldybių reitingas pagal kultūros paveldo paminklų skaičių, tenkanti tūkst. gyv., 2021 m. (sudaryta autorės, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis)

1.6.2. Atvejo analizė: vidutinis finansavimas, skiriamas kultūros paveldo tvarkybai

Dar vienas aktualus rodiklis, vertinant kultūros paveldo grupę, – tai finansavimas, skiriamas kultūros paveldo tvarkybai. Šiuos duomenis, nuosekliai vykdydama savivaldybių apklausą, renka ir sistemina Valstybinė kultūros paveldo komisija. Į indeksą įtraukiamas finansavimas kultūros paveldo tvarkybai apima ne tik savivaldybės biudžeto išlaidas, bet ir kitų fondų ar vyriausybės skirtas lėšas. Be to, įtraukiamas ne einamųjų metų rodiklis, o trejų metų vidurkis. Taip daroma, nes atskiram objektui tvarkyti gali būti skiriamos labai didelės lėšos. Siekiama, kad kitais metais ta pati savivaldybė vėl neinvestuotų analogiškos lėšų sumos. Todėl trejų metų vidurkis kokybiškiau atskleidžia pastovų savivaldybės įsitraukimą į kultūros paveldo tvarkybą ir sumažina metinius finansavimo šuolius.

2019–2021 m. kultūros paveldo tvarkybai bendrai savivaldybėse buvo skirta 91 315 783 Eur (šią sumą sudaro savivaldybių biudžetų, valstybės, tarptautinių fondų ir kitų šaltinių lėšos). Daugiausiai vidutiniškai per metus kultūros paveldo tvarkybai skyrė Kauno m. sav. – 7,6 mln. Eur. Vilniaus m. sav. skyrė apie 2,8 mln. Eur. Mažiausiai vidutiniškai per trejus metus skyrė Širvintų r. sav. – 4,67 tūkst. Eur. Visagino ir Kazlų Rūdos sav. kultūros paveldo tvarkybai per trejus metus lėšų neskyrė.

Atsakydamos į Valstybinės kultūros paveldo komisijos apklausą, savivaldybės nurodo išlaidas, susijusias su labai plačiu kultūros paveldo lauku: finansuojamas ne tik nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkymas, bet ir leidinių leidyba, renginiai, edukacinės veiklos ir pan., tai atskirais atvejais susiję ir su nematerialiu kultūros paveldu. Todėl standartizuojant rodiklį į indeksą įtraukiamas tvarkybai skirtų lėšų dydis, tenkantis 1 gyv. Pagal jį pirmauja Palangos m. sav., kurios paveldo tvarkybai skirtos sumos dydis, tenkantis 1 gyv., viršijo 60 Eur. Nedaug nuo jos atsilieka Prienų r. sav. Reitingo apačioje (be minėtų finansavimo tvarkybai visai neskyrusių savivaldybių) yra Širvintų sav. – joje kultūros paveldo tvarkybai skirtų lėšų dydis 1 gyv. nesiekia 10 Eur.

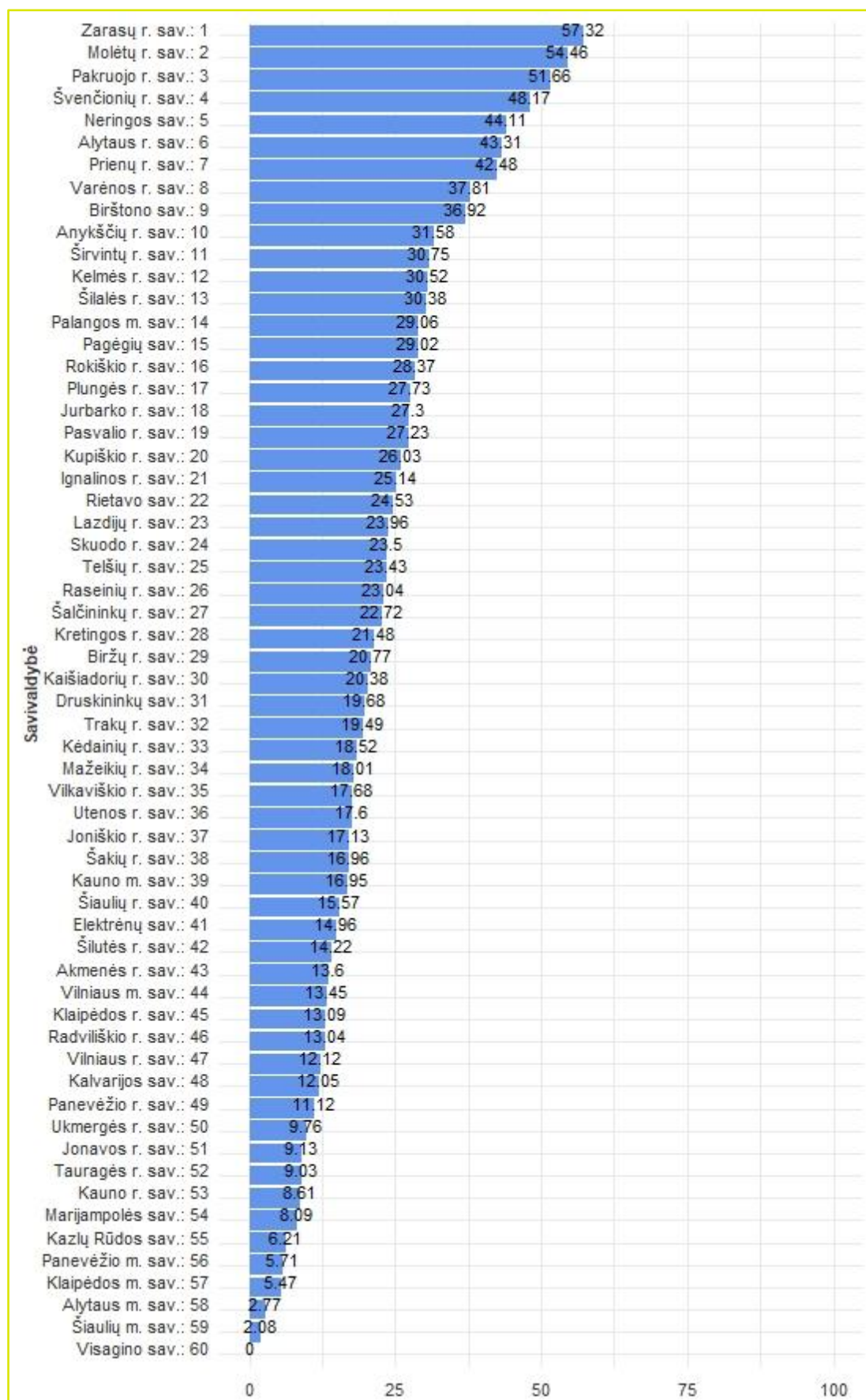
16 pav. Savivaldybių reitingas pagal vidutinį 2019–2021 m. finansavimą kultūros paveldo tvarkybai, Eur / 1 gyv. (sudaryta autorės, remiantis VKPK duomenimis)

1.6.3. SUBINDEKSAS „KULTŪROS PAVELDAS“

Kultūros paveldo subindekso rodiklių grupę sudaro kultūros paveldo paminklų skaičiaus, nekilnojamųjų kultūros vertybių skaičiaus, nekilnojamųjų kultūros vertybių, turinčių vertingųjų savybių, kilnojamųjų kultūros vertybių skaičiaus ir vidutinio 3 m. finansavimo kultūros paveldo tvarkybai rodikliai. Visi 5 rodikliai normalizuojami ir skaičiuojamas jų aritmetinis vidurkis, kuris ir nurodo kultūros paveldo subindekso reikšmę.

Reitingo apačioje yra Visagino sav. Pirmą kartą, lyginant su kitais subindeksais, savivaldybė įgyja nulio reikšmę. Tai reiškia, kad pagal visus į šią grupę įtrauktus rodiklius Visagino sav. buvo žemiausioje pozicijoje. Nors nekilnojamųjų kultūros vertybių Visagino sav. santykinai nedaug (11), o kilnojamųjų neužfiksuota, savivaldybė galėtų skirti dėmesio esamų vertybių priežiūrai. Taip pat Visagino sav. gyventojai, palyginti su kitų savivaldybių gyventojais, „nukenčia“ dėl menkesnės kultūros paveldo aplinkos, taigi savivaldybė galėtų ieškoti būtų kompensuoti šią spragą. Taip pat kyla klausimas, ar tikrai Visagino sav. nėra nė vienos kilnojamosios kultūros paveldo vertybės, ar tiesiog nebuvo skirta žmogiškųjų resursų šioms vertybėms užfiksuoti. Reitingo apačioje taip pat atsidūrė ir didžiųjų miestų savivaldybės: Klaipėdos m. sav., Alytaus m. sav., Šiaulių m. sav. Pastarosios surinko nuo 2 iki 5,5 balo, ir tai mažas pasiekimas, turint omeny, kad maksimalus balas yra 100.

Zarasų r. sav., Molėtų r. sav., Pakruojo r. sav. kultūros paveldo subindekso grupėje surinko po daugiau nei 50 balų ir yra reitingo viršuje. Visgi lieka nemažas atotrūkis nuo maksimalios balų sumos – 100. Šiose savivaldybėse užfiksuota daugiau kultūros paveldo vertybių, tačiau reikėtų daugiau dėmesio skirti ir tvarkybai.

17 pav. Savivaldybių reitingas pagal kultūros paveldo subindeksą (sudaryta autorės)

1.7

POKYČIŲ GRUPĖ

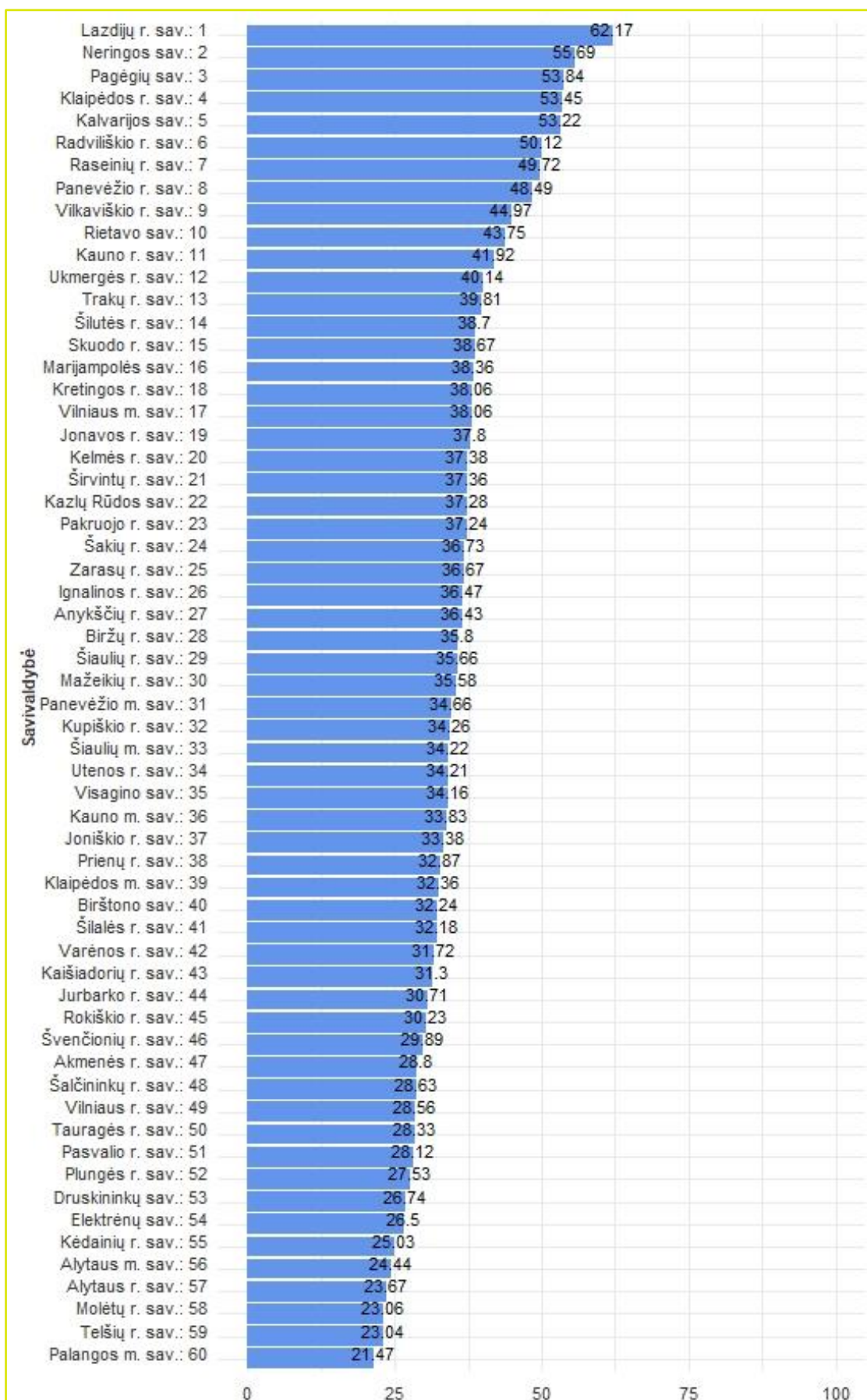
Pokyčių grupės rodiklius sudaro:

1. **LKT skirto finansavimo organizacijoms bei kultūros ir meno kūrėjams pokytis 2020–2021 m., proc.;**
2. **tradicines kultūrinės veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių pridėtinės vertės pokytis 2020–2021 m., proc.;**
3. **naujasis kūrybinių industrijų veiklas vykdančių kultūros įmonių padalinių pridėtinės vertės pokytis 2020–2021 m., proc.;**
4. **savivaldybių biudžeto išlaidų kultūros paslaugoms pokytis 2020–2021 m., proc.**

1.7.1. SUBINDEKSAS „POKYČIŲ GRUPĖ“

Pokyčių grupę sudaro keturi rodikliai, kuriais vertinamas procentinis pokytis 2020–2021 m. Vertinamas savivaldybių pritraukto LKT finansavimo pokytis, pridėtinės vertės (dviejų tipų įmonių ir jų padalinių: naujasis KI veiklas vykdančių ir tradicines kultūrinės veiklas vykdančių) pokytis ir savivaldybių biudžetų išlaidų kultūros paslaugoms pokytis. Apskaičiavus pokyčius rodikliai yra normalizuojami. Normalizuotų rodiklių aritmetinis vidurkis sudaro subindekso reikšmes.

Pasirinkti pokyčių grupės rodikliai nurodo, kad prie savivaldybės kultūrinės aplinkos turėtų prisidėti tiek kultūros organizacijos ir kūrėjai (generuodami aktualias ir profesionalias kultūros projektų idėjas ir taip pritraukdami LKT skiriamą finansavimą arba kurdami pridėtinę vertę per įmonių veiklą), tiek savivaldybės finansiškai skatindamos kultūros sritį. Įvertinus visus šios grupės rodiklius, aukščiausioje pozicijoje atsidūrė Lazdijų r. sav., kuri surinko 62 balus iš 100. Antroje pozicijoje – Neringos sav. (55,7 balo), trečioje – Pagėgių sav. (53,8 balo). Reitingo apačioje yra Alytaus m. ir r. sav. (atitinkamai 24,4 ir 23,7 balo), Molėtų r. sav. (23,06 balo), Telšių r. sav. (23,04 balo), Palangos m. sav. (21,47 balo).

 18 pav. Savivaldybių reitingas pagal *pokyčių grupės subindeksą* (sudaryta autorės)

1.8

SUBINDEKSŲ
APIBENDRINIMAS

Vertinant visų savivaldybių pasiekimus pagal kiekvieną subindeksą matyti, kad blogiausia situacija yra **finansavimo kultūroje** rodiklių grupėje. Vos kelios savivaldybės surinko daugiau nei 20 balų, o likusios 56 savivaldybės žemėlapyje *nusidažė tamsiai mėlyna spalva* – neperkopė 20 balų ribos. Ypač atotrūkį tarp savivaldybių išryškino Neringos sav., kuri šioje rodiklių grupėje surinko daugiau nei 86 balus iš 100 galimų. Žemas subindekso reikšmės lemia žemos savivaldybių išlaidos kultūros paslaugoms bei neskiriamas finansavimas kūrėjams. Taip pat šioje rodiklių grupėje buvo vertinamas pačių kūrėjų bei kultūros organizacijų pritraukiamas finansavimas. Tad apibendrinant galima režiuruoti, kad daugelyje savivaldybių tiek pačios organizacijos ir kūrėjai santykinai nepritraukė finansavimo, tiek savivaldybių dėmesys kultūrai santykinai galėjo būti didesnis. Neringos sav. išsiskyrė dėl papildomo dėmesio kultūrai, kurį sąlygojo Lietuvos kultūros sostinės titulas. Todėl bus svarbu įvertinti, ar tai ilgalaikė ir tvari kultūros strategija, ar požiūris į kultūros finansavimą keisis nebesant kultūros sostinė.

Reikšmingas atotrūkis tarp Vilniaus m. sav. ir likusios Lietuvos fiksuojamas ir **kultūros makroekonomikos** rodiklių grupėje. Čia, kaip ir finansavimo kultūrai rodiklių grupėje, matome beveik visą Lietuvos žemėlapi nuspalvintą tamsiai mėlyna (savivaldybės, surinkusios iki 17 balų iš 100 galimų) arba mėlyna spalvomis. Žalia spalva išsiskiria tik minėta Vilniaus m. sav. (75 balai) bei Druskininkų sav. (55 balai). Vadinasi, jei lygintume su Vilniaus m. sav. ir Druskininkų sav., likusios Lietuvos savivaldybės santykinai atsilieka. Šią rodiklių grupę sudaro kultūros įmonių rezultatai: mokamas darbo užmokestis, apyvarta, kuriama pridėtinė vertė. Tad teigiamas pokytis galimas gerinant kultūros įmonių ekonominius rezultatus. Reikėtų ieškoti būdų, kaip plėsti auditorijas ar gausinti kultūros prekių / paslaugų vartotojus, pristatyti aktualias kultūros prekes ir paslaugas.

Gana reikšmingi atotrūčiai tarp kelių savivaldybių ir likusios Lietuvos egzistuoja ir **kultūros organizacijų** rodiklių grupėje. Šiuo atveju didesnioji Lietuvos savivaldybių dalis neperžengia 38 balų ribos, o atotrūkis matuojamas nuo Ignalinos r. sav., kuri surinko 55,56 balo, iki Neringos sav., surinkusios beveik 85 balus. Šioje grupėje buvo vertinamas kultūros įstaigų skaičius, tenkantis 1 gyv., ir lyderiaujančiose pozicijose atsidūrė mažos pagal gyventojų skaičių savivaldybės. Visgi Neringos sav. ir Ignalinos r. sav. atvejai yra skirtingi. Neringos sav. visuose subindeksuose išlieka lyderiaujančiose pozicijose, tad, atrodytų, esamas kultūros įstaigų skaičius yra tinkamai išnaudojamas. Tuo tarpu Ignalinos r. sav. kituose subindeksuose (išskyrus kultūros makroekonomikos, kuris yra labiausiai susijęs su kultūros įstaigų skaičiumi) priskirtina prie žemų balų savivaldybių. Tad kultūros įstaigų skaičiaus, tenkančio 1 gyv., pranašumas nėra išnaudojamas.

Kūrėjų rodiklių grupės situacija tarp Lietuvos savivaldybių yra kiek tolygesnė nei prieš tai aptartuose subindeksuose. Šią rodiklių grupę sudarė tiek profesionalaus meno kūrėjai, tiek

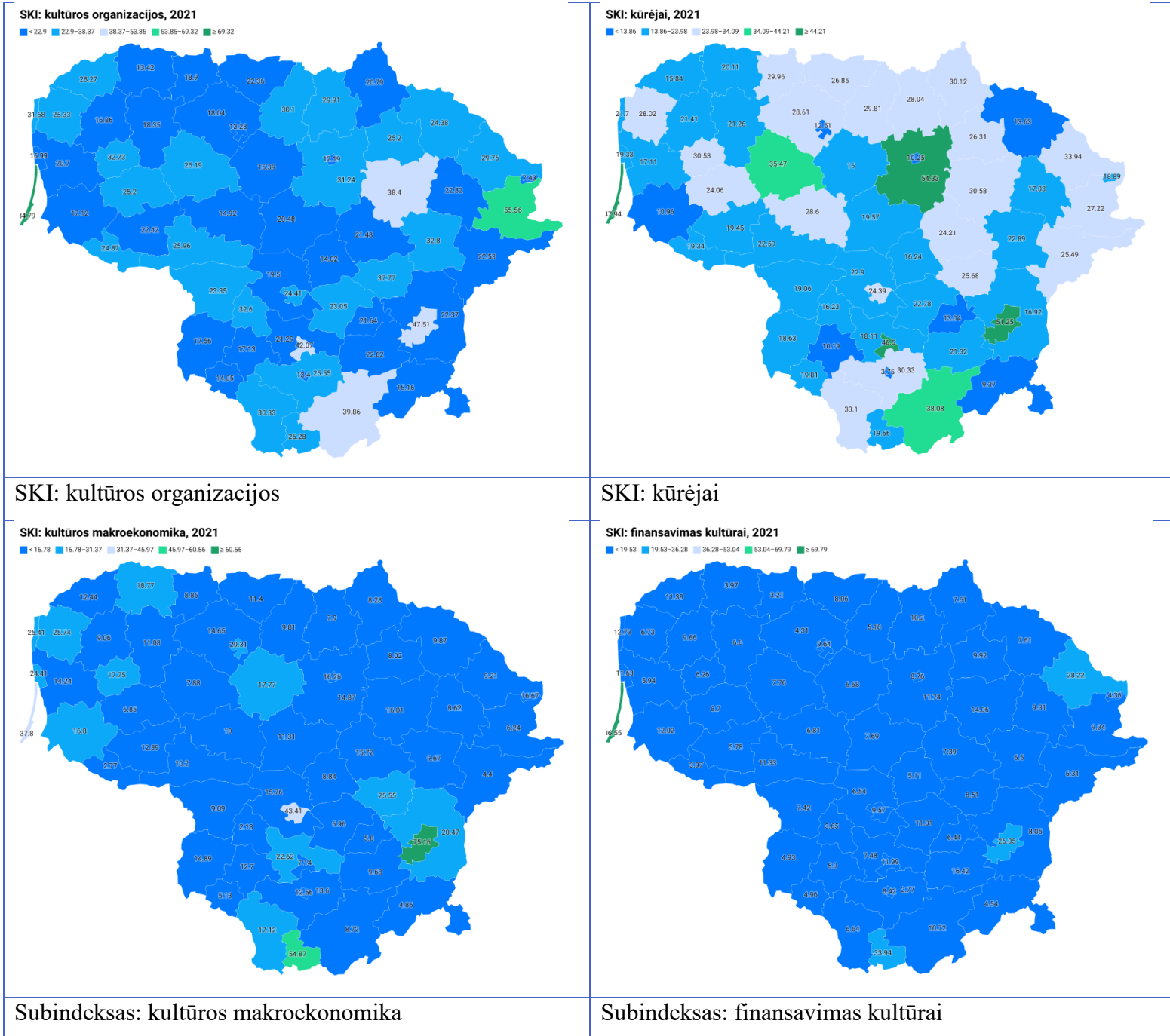
mėgėjų meno kolektyvai, tad buvo galima vieno rodiklio trūkumą kompensuoti kitu. Šios grupės reitingo viršuje esančios Vilniaus m. sav., Panevėžio r. sav., Birštono ir Neringos sav. puikiai iliustruoja kompensavimo momentus. Likusios Lietuvos savivaldybės buvo lyginamos pagal lyderių reikšmes. Situacija vertinama kaip santykinai tolygesnė, nes žemiausioje balų grupėje palyginti nedaug savivaldybių, o daugiausiai jų šviesiai mėlynoje ir pilkoje zonose (vidutinės subindekso reikšmės).

Jei lygintume su kitais subindeksais, kaip *žaliausias* išsiskiria **dalyvavimo kultūroje ir socialinio kapitalo** subindekso žemėlapis. Visgi tam įtakos turėjo ir rodiklių specifika – remiantis *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo* duomenimis, dėl ribotos imties nebuvo galimybės išskirti savivaldybių lygio, todėl visos apskrities savivaldybės gaudavo tą pačią, apskrities, reikšmę. Tikėtina, turėdami detalesnius duomenis, matytume ryškesnius skirtumus. Visgi šios rodiklių grupės žemėlapis išryškina svarbią tendenciją – besiformuojančią atskirtį tarp Rytų ir Vakarų Lietuvos. Telšių, Tauragės, Klaipėdos, Šiaulių apskričių savivaldybėms reikėtų atkreipti dėmesį į kultūros renginių auditorijų pritraukimą bei plėtrą, nes ilgainiui nedalyvavimas kultūroje gali neigiamai paveikti socialinį kapitalą – gali tapti silpnesnės bendruomenės, ne tokios pilietiškos, žmonės gali nepasitikėti aplinkiniais ir sprendimų priėmėjais, nesijausti galintys ką nors pakeisti, nesijausti esantys kūrybingi ir pan.

Vertinamą **kultūros paveldo rodiklių** grupę taip pat būtų galima priskirti prie santykinai tolygesnių žemėlapių: 9-ios savivaldybės patenka į žalias žemėlapių zonas, taip pat likusiose grupėse nėra ryškios savivaldybių koncentracijos. Žvelgiant į žemėlapi matoma, kad atstumas nuo savivaldybių, kuriose kultūros paveldo rodikliai žemesni, iki tų savivaldybių, kuriose stebimi aukštesni kultūros paveldo rodikliai, yra santykinai nedidelis ir, savivaldybėje stokojant kultūros paveldo objektų, jų būtų galima atrasti artimoje savivaldybėje. Visgi savivaldybėms, kurios surinko mažesnius kultūros paveldo rodiklių balus, reikėtų paieškoti būdų, kuo tapti patrauklesnėms kultūros srityje: galbūt vertėtų daugiau investuoti į kūrėjus arba bandyti juos pritraukti, pvz., per rezidencijas, arba daugiau investuoti į kultūros organizacijų kuriamą kultūrinių renginių pasiūlą. Taip pat reikėtų įsivertinti, ar tikrai nėra kultūros paveldo objektų, ar tiesiog jiems fiksuoti ar atverti visuomenei nebuvo skirta pakankamai žmogiškųjų ir finansinių resursų.

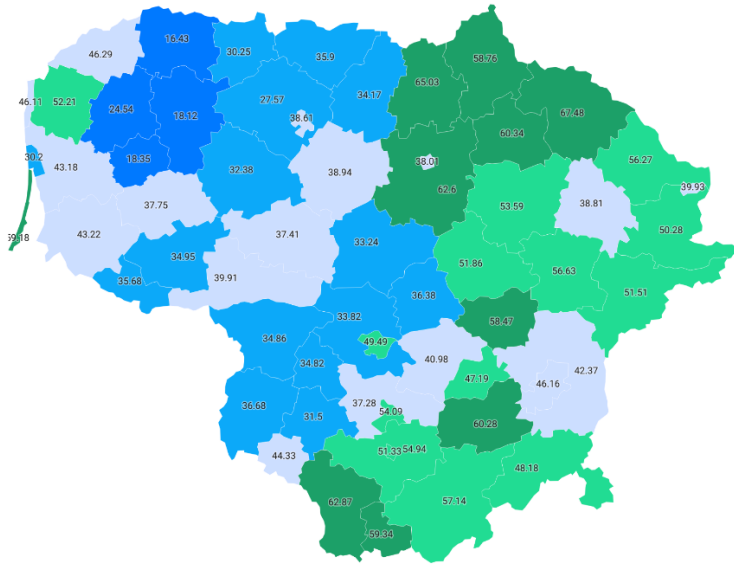
Galiausiai **pokyčių grupės** rezultatai išsiskiria tuo, kad žemėlapyje žalios zonos savivaldybių daugiau matoma vakarų pusėje (priešingai nei daugelio kitų subindeksų atveju). Galima sakyti, kad prastesnėje pozicijoje buvusios savivaldybės bandė gerinti rezultatus. Visgi prie reikšmingų išvadų šioje dalyje būtų sunku prieiti dėl turimo vieno laiko momento. Ar pokyčiai tvarūs, ar nulemti nereikšmingų atsitiktinumų, bus galima įvertinti tik turint bent dar kelerių metų rezultatus.

1 lentelė. Subindeksų žemėlapių palyginimas (grupuoti duomenys) (sudaryta autorės)

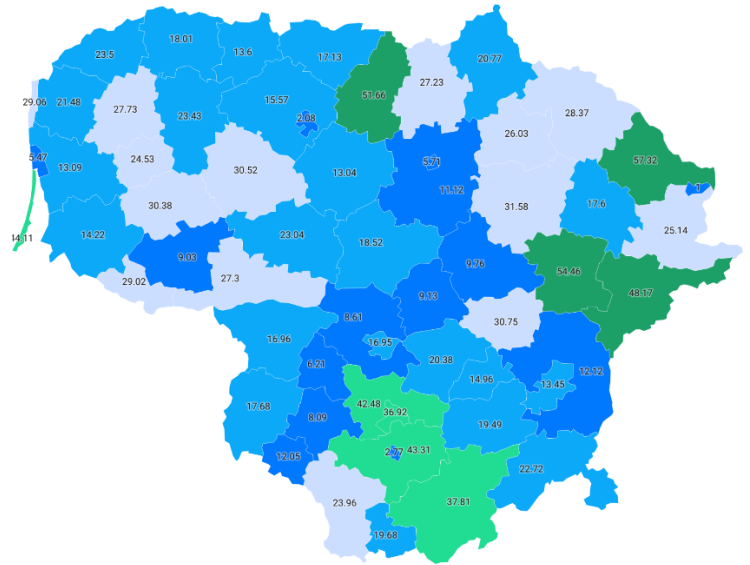
SKI: dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas, 2021

■ < 26.64 ■ 26.64–36.85 ■ 36.85–47.06 ■ 47.06–57.27 ■ ≥ 57.27

SKI: kultūros paveldas, 2021

■ < 12.26 ■ 12.26–23.53 ■ 23.53–34.79 ■ 34.79–46.06 ■ ≥ 46.06

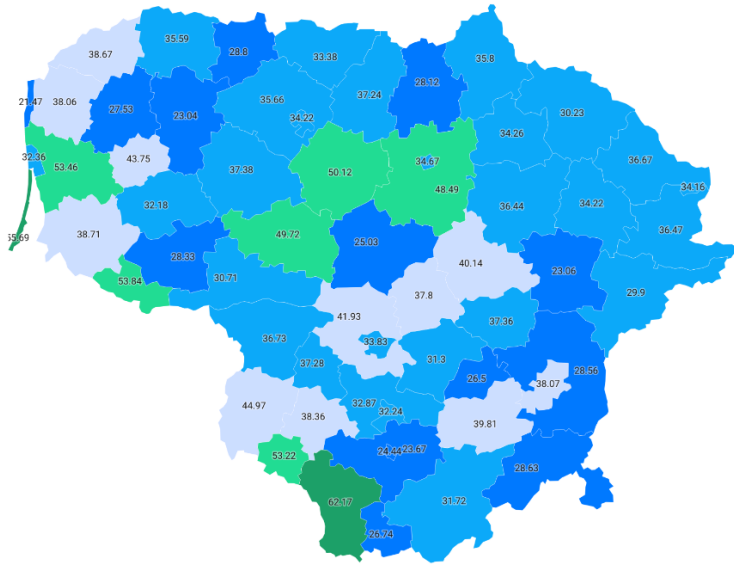

Subindeksas: dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas

Subindeksas: kultūros paveldas

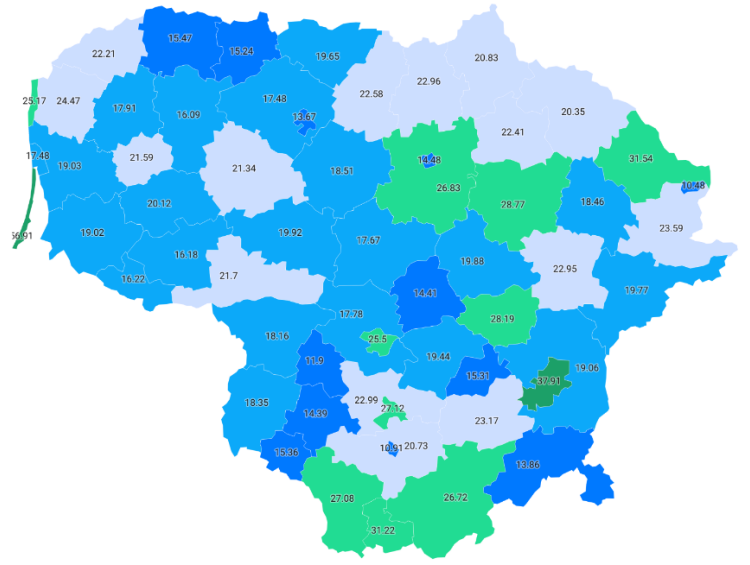
SKI: pokyčių grupė, 2021

■ < 29.61 ■ 29.61–37.75 ■ 37.75–45.89 ■ 45.89–54.03 ■ ≥ 54.03

Savivaldybių kultūros indeksas, 2021

■ < 16.09 ■ 16.09–20.35 ■ 20.35–25.17 ■ 25.17–37.91 ■ ≥ 37.91

Subindeksas: pokyčių grupė

Savivaldybių kultūros indeksas

2

■ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS INDEKSAS

Apskaičiavus savivaldybių kultūros indeksą, 2021 metų reitingo viršuje – Neringos sav., kuri surinko 56,91 balo iš 100 galimų balų. Atotrūkis nuo maksimalaus galimo balo nurodo, kiek dar erdvės yra savivaldybėms gerinti kultūros situaciją. Antroje pozicijoje yra Vilniaus m. sav., kuri surinko kiek daugiau nei trečdalį galimų balų, t. y. 37,91 balo. Trečioje vietoje – Zarasų r. sav. (31,54 balo). Nuo jos nedaug atsilieka Druskininkų sav. (31,22 balo). **Savivaldybių indekso vidurkis, įvertinus visų savivaldybių gautus balus, yra 20,97 balo.** Didesnes nei vidurkio savivaldybių kultūros indekso reikšmes surinko 24 savivaldybės.

Net trys didžiųjų miestų savivaldybės rikiuojasi reitingo apačioje. Panevėžio m. sav. – 53 pozicijoje, surinkusi tik 14,48 balo, Šiaulių m. sav. – 57 pozicijoje, surinkusi 13,67 balo, Alytaus m. sav. – 59 pozicijoje, surinkusi 10,91 balo. Vertinant pagal gyventojų skaičių, šiuose miestuose pasigendama didesnės kultūrinių veiklų pasiūlos, kurią turėtų sudaryti daugiau kultūros įmonių, daugiau kultūros ir meno kūrėjų. Šiose savivaldybėse aktualus ir stipresnis savivaldybių įsitraukimas su finansavimu kultūrai, nes gyventojams neužtikrinamas kultūrinės įvairovės pasirinkimas. Paskutinėje reitingo pozicijoje yra Visagino sav., surinkusi vos 10,48 balo.

Savivaldybės reitingo pozicija, ypač žemesnė, dar nereiškia, kad toje savivaldybėje nėra kultūros. Tam tikrą kultūrinę įvairovę galime matyti visose savivaldybėse, tą iliustruoja ir pateikiamos Neringos ir Visagino sav. kultūrinės aplinkos mozaikos². Tačiau reitingo pozicija gali reikšti tų renginių dažnį (ar gyventojas gali rinktis iš 10-ies renginių kas vakarą, ar kas mėnesį), gyvenančių ir savivaldybėje kuriančių kūrėjų skaičių, gyventojų norą dalyvauti kultūroje ir pan. Kartu galima atkreipti dėmesį, kad reikšmingą pokytį gali lemti vos kelių kultūros įstaigų skaičius. Pvz., savivaldybių kultūros indekso lyderės Neringos sav. atveju LKT finansavimą 2021 m. savo projektams gavo 8 kultūros įstaigos: BĮ *Neringos muziejai*, VšĮ *Šeiko šokio teatras*, BĮ *Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija*, BĮ *Neringos savivaldybės Viktoro Miliūno viešoji biblioteka*, BĮ *Liudviko Rėzos kultūros centras*, asociacija *Juodkrantės bendruomenė*, BĮ *Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras Agila*, VšĮ *Thomo Manno kultūros centras*. Jos buvo savivaldybės kūrėjų dalimi, prisidėjusia prie pirmosios SKI reitingo pozicijos. Visagine finansavimą gavo perpus mažiau kultūros įstaigų (4), tai BĮ *Visagino kultūros centras*, VšĮ *Visagino atspindys*, VšĮ *Urbanistinės istorijos*, asociacija *Tarptautinio muzikos festivalio Visagino country centras*. Kultūros įstaigų skaičiaus skirtumas nėra didelis, ir kultūros sektoriuje įprastai asmenybės ar kelios stiprios iniciatyvos gali reikšmingai pakeisti savivaldybės kultūros situaciją. Tačiau, žinoma, didelę įtaką turi ir nusistovėjusi bendra aplinka. Neringos sav. yra daug palankesnėje situacijoje ir dėl geografinės padėties, gamtinio

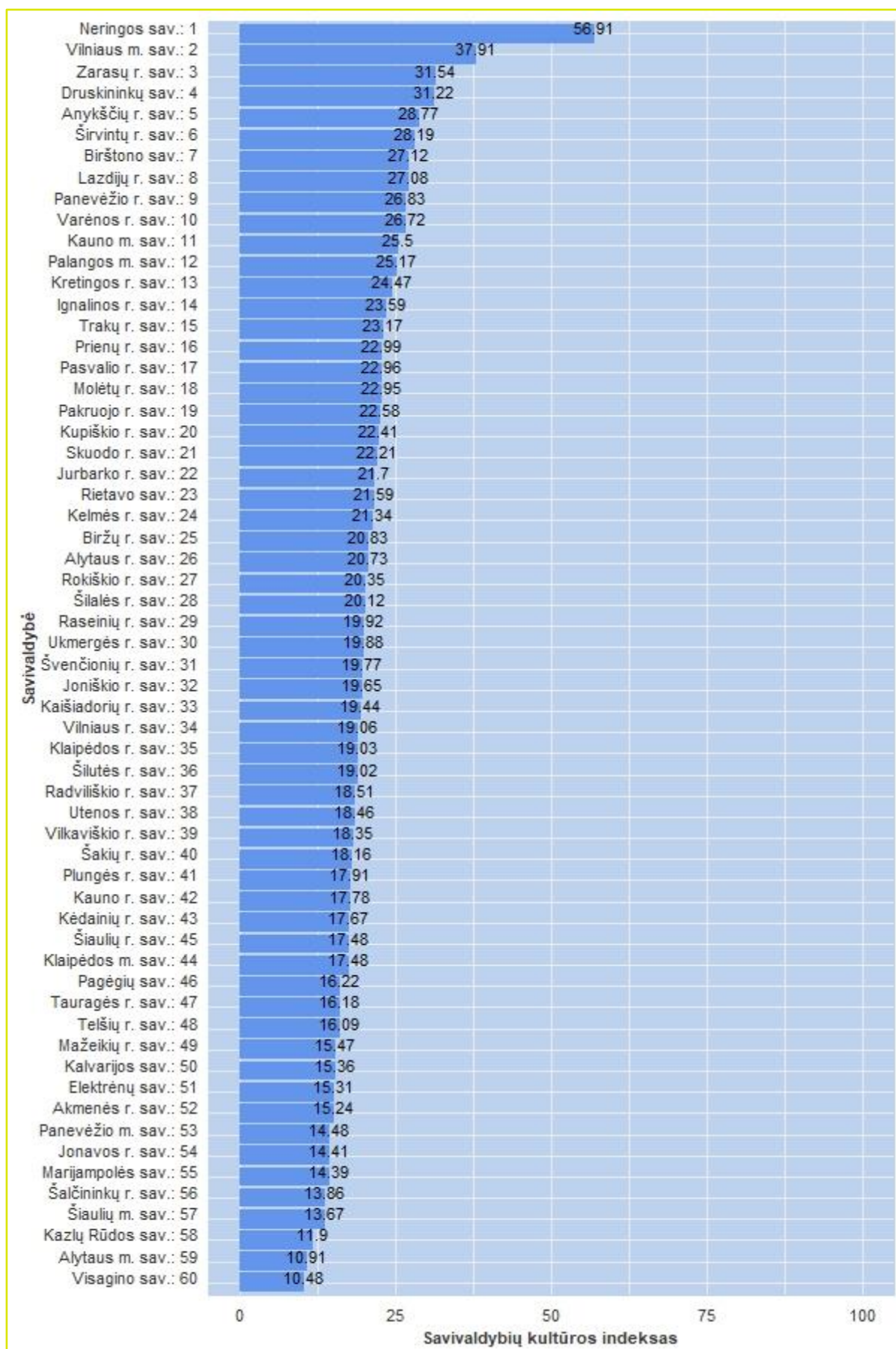
² Vizualinės mozaikos sudaromos per *google* vaizdų paiešką, ieškant „Neringa kultūra“, „Visaginas kultūra“.

paveldo, pritraukiamų aukštesnes pajamas turinčių turistų, o kartu ir auditorijos srautų, kultūrinio palikimo, Nidoje įsikūrusios VDA *Nidos meno kolonijos* ir pan.

19 pav. Neringos savivaldybės kultūrinės aplinkos mozaika (sudaryta autorės)³

³ Nuotraukų šaltiniai: <https://lrm.lrv.lt/lt/naujienos/2021-uju-lietuvos-kulturos-sostine-neringa-kviecia-i-kulturos-sala>, <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1430900/neringa-neri-i-kulturos-sostines-metus-atidarymo-renginys-ant-nidos-molu-ir-vandenyje>, <https://www.lrytas.lt/kultura/meno-pulsas/2021/05/04/news/lietuvas-kulturos-sostine-neringa-keliasi-i-vilniu-19251255>, <https://tvr.lt/neringa-lietuvas-kulturos-sostine-2021-atidarymo-renginys/>, <https://www.lrytas.lt/kultura/scena/2021/07/29/news/festivalyje-kursiu-nerija-operos-neringa-jura-kopos-pusys-premjera-20253864>, <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1550567/kulturos-sostineje-neringoje-klausama-ka-turime-padaryti-kad-kultura-lietuvoje-klestetu>

20 pav. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių kultūros indeksą (sudaryta autorės)

Vertinant savivaldybių kultūros indekso grupuotus rezultatus (žemėlapi), matyti, kad didesnioji Lietuvos dalis patenka į žemesnių savivaldybių kultūros indekso reikšmių diapazoną, t. y., dominuoja savivaldybės surinkusios iki 20 balų iš 100 galimų (mėlyna spalva). Be to, vakarų Lietuvoje kultūros situacija yra nepalankesnė. Didesnėje dalyje Telšių, Tauragės, Šiaulių bei Marijampolės apskričių kultūrinė situacija, lyginant su kitomis apskritimis yra prastesnė. Palankesnė kultūrinė situacija fiksuojama dalyje Alytaus, Utenos, Panevėžio, Vilniaus ir Klaipėdos apskričių savivaldybių.

Vilniaus apskrityje itin žema kultūrinė situacija išsiskiria Šalčininkų r. sav., kuri surinko vos 13,9 balo iš 100 galimų. Žema reikšmė Vilniaus apskrityje išsiskyrė ir Elektrėnų sav. (15,3 balo), Vilniaus r. sav. Taip pat reiktų atkreipti dėmesį į atskirtį tarp Vilniaus m. ir Vilniaus r. sav. – Vilniaus r. 2 kartus atsilieka nuo Vilniaus m. sav., nors galėtų šios savivaldybės intensyviau bendradarbiauti, o Vilniaus r. galėtų labiau išnaudoti Vilniaus m. kaimynystės teikiamus privalumus (pavyzdžiui, aukštesnes pajamas generuojanti kultūros renginių auditorija).

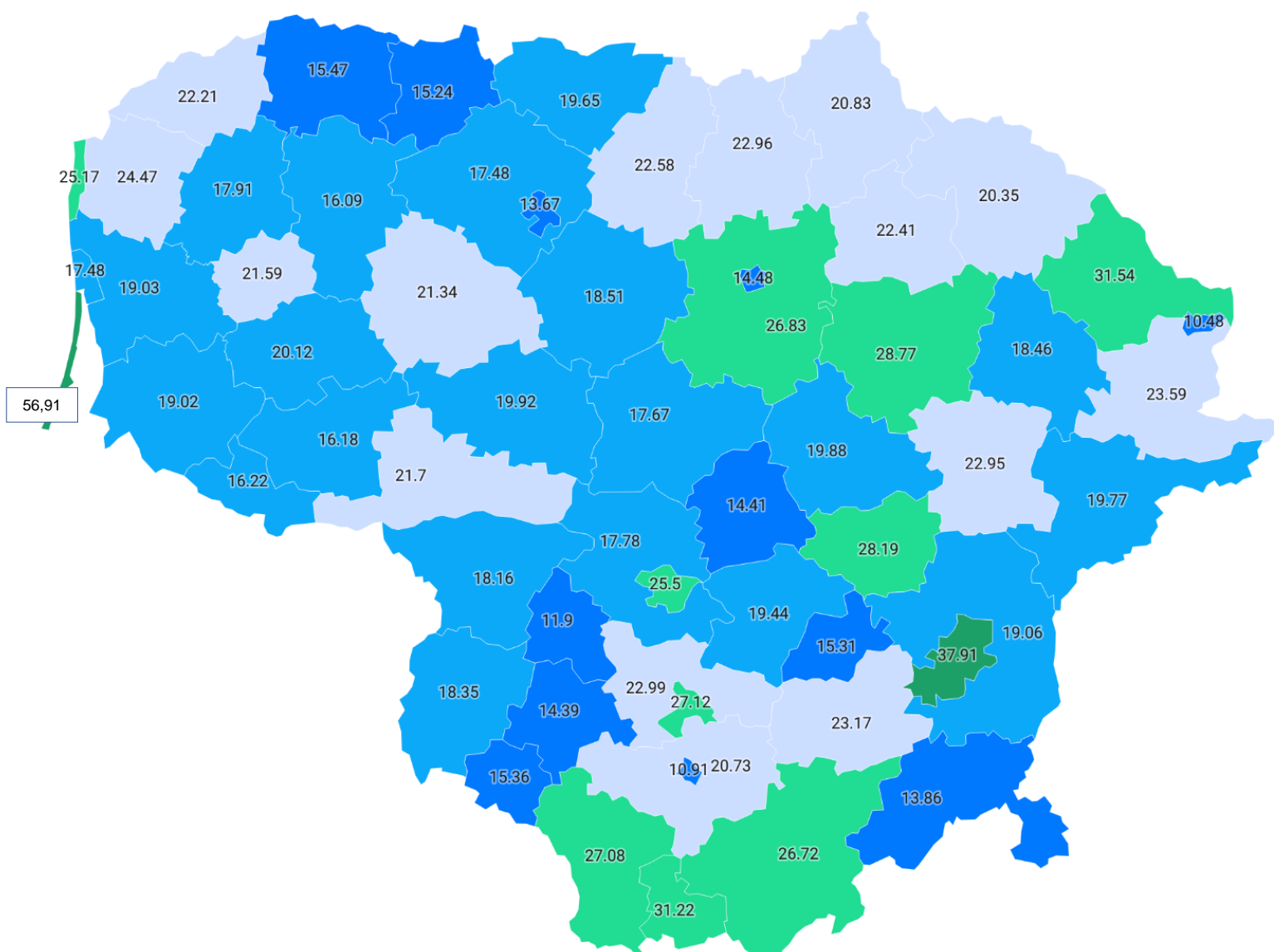
Kauno apskrityje pozityviau išsiskiria Kauno m. sav., Prienų r. sav. ir Birštono sav., surinkusios 23–27 balus. Kauno apskrityje, kaip ir Vilniaus, taip pat egzistuoja atskirtis tarp centro ir rajono – Kauno m. sav. 1,4 karto lenkia Kauno r. sav. pagal SKI. Visgi atskirtis nėra tokia stipri kaip Vilniaus apskrityje.

Vertinant situaciją tarp Klaipėdos m. ir Klaipėdos r. sav., matoma priešinga tendencija – šiek tiek didesnę SKI reikšmę pasiekė rajoninė savivaldybė. Visgi abi savivaldybės neperžengė 20 balų ribos ir atsilieka nuo Vilniaus m. ir Kauno m. savivaldybių.

Vertinant kitus didžiuosius miestus, ir jų santykį su rajoninėmis savivaldybėmis, stebima tendencija, kad rajoninės savivaldybės lenkia miestų kultūros indekso reikšmes. Skirtumai itin ryškūs tarp Alytaus m. ir Alytaus r. savivaldybių bei Panevėžio m. ir Panevėžio r. savivaldybių. Vadinasi, miestų savivaldybių kultūros infrastruktūra, jos finansavimas ir kultūros veiklų pasiūla neatliepia miesto dydžio ir gyventojų skaičiaus.

Savivaldybių kultūros indeksas, 2021

■ < 16.09 ■ 16.09–20.35 ■ 20.35–25.17 ■ 25.17–37.91 ■ ≥ 37.91

21 pav. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių kultūros indeksą. Grupuoti rezultatai (sudaryta autorės)

Teigiamai pagal savivaldybių kultūros indekso reikšmes išsiskiria visi Lietuvos kurortai: Neringos sav., Birštono, Druskininkų, Palangos m. savivaldybės (visos surinko daugiau nei 25 balus) bei kelios kurortinės teritorijos: Zarasai ir Anykščiai (>28 balai)⁴. Taip pat galima išskirti Širvintų r. sav., kuri lenkia visas likusias Vilniaus apskrities savivaldybes ir tik kiek mažiau nei 10 balų atsilieka nuo sostinės.

⁴ Terminas pagal LR ekonomikos ir inovacijų ministeriją: <https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/turizmas/kurortai-ir-kurortines-teritorijos>

22 pav. Visagino savivaldybės kultūrinės aplinkos mozaika (sudaryta autorės)⁵

Toliau pateikiama lentelė su visų savivaldybių kiekviename subindekse pasiektomis reikšmėmis bei papildoma lentelė, kur pateikiama kiekvienos savivaldybės reitingo pozicija (rangas) pagal subindeksus ir savivaldybių kultūros indeksą. Ja remiantis kiekviena savivaldybė galės matyti

⁵ Nuotraukų šaltiniai: <https://www.lrytas.lt/kultura/meno-pulsas/2019/08/23/news/festivalio-visagino-country-dalyviai-isijaus-i-kaubojiska-dvasia-11556723>, <https://wovelithuania.com/muziejai-visagine/>, <https://www.muzikusajunga.lt/mokyklos/visagino-kulturos-centras>, [https://www.visaginas.lt/buvusio-sedulinos-mokyklos-pastato-pritaikymas-visagino-kulturos-centro-ir-bendruomenes-reikmems-irengiant-kulturos-turizmo-ir-kurybinio-verslo-miesta-po-vienu-stogu/194](https://www.visaginas.lt/buvusio-sedulinos-mokyklos-pastato-pritaikymas-visagino-kulturos-centro-ir-bendruomenes-reikmoms-irengiant-kulturos-turizmo-ir-kurybinio-verslo-miesta-po-vienu-stogu/194), <https://aina.lt/visagino-gimtadienio-svente-papilde-inovatyvios-idejos-harmoningai-persipyne-bendruomeniniai-renginiai-ir-profesionalioji-kultura/>, <https://visaginokultura.lt/naujienos/jonines-2022/>

apibendrintą kultūros situaciją pagal atskiras rodiklių grupes, galės įsivertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses. Vertinant atskiros savivaldybės subindekso reikšmę, aktualu atkreipti dėmesį į lentelės apačioje pateikiamas vidurkio, medianos, bei minimalias ir maksimalias subindeksų reikšmes. Pavyzdžiui, Visagino sav. atveju matoma, kad ji pagal du subindeksus surinko minimalias reikšmes. Taip pat tik pagal vieną subindeksą, t. y., kultūros makroekonomikos, surinko kiek aukštesnį balą nei vidurkis. Likusių subindeksų atveju matoma, kad Visagino sav. neviršijo vidurkio. Taip pat Visagino sav. reiktų atkreipti dėmesį į finansavimo kultūrai subindeksą, kur surinktas labai mažas balų skaičius. Tad tai, kad savivaldybė atsidūrė savivaldybių kultūros indekso reitingo žemutinėje pozicijoje lėmė bendra kultūrinė situacija, aprašyta skirtingais rodikliais.

2 lentelė. Savivaldybių kultūros indekso ir jo dedamųjų reikšmės (sudaryta autorės). Pastaba: kuo tamsesnė mėlyna spalva, tuo aukštesnis balas surinktas.

Savivaldybė	Sub-indeksas: kultūros organizacijos	Sub-indeksas: kūrėjai	Sub-indeksas: kultūros makro-ekonomika	Sub-indeksas: finansavimas kultūrai	Sub-indeksas: dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas	Sub-indeksas: kultūros paveldas	Sub-indeksas: pokyčių grupė	Savivaldybių kultūros indeksas	Nr.
Akmenės r. sav.	18,90	29,96	8,86	3,21	30,25	13,60	28,80	15,24	52
Alytaus m. sav.	13,40	3,75	12,56	8,42	51,33	2,77	24,44	10,91	59
Alytaus r. sav.	25,55	30,33	13,60	2,77	54,94	43,31	23,67	20,73	26
Anykščių r. sav.	38,40	30,58	16,01	14,06	53,59	31,58	36,44	28,77	5
Birštono sav.	42,07	46,50	7,14	11,99	54,09	36,92	32,24	27,12	7
Biržų r. sav.	20,79	30,12	8,28	7,51	58,76	20,77	35,80	20,83	25
Druskininkų sav.	25,28	19,66	54,87	33,94	59,34	19,68	26,74	31,22	4
Elektrėnų sav.	21,64	13,04	5,80	6,44	47,19	14,96	26,50	15,31	51
Ignalinos r. sav.	55,56	27,22	6,24	9,34	50,28	25,14	36,47	23,59	14
Jonavos r. sav.	14,02	16,24	8,84	5,11	36,38	9,13	37,80	14,41	54
Joniškio r. sav.	22,36	26,85	11,40	8,06	35,90	17,13	33,38	19,65	32
Jurbarko r. sav.	25,96	22,59	10,20	11,33	39,91	27,30	30,71	21,70	22
Kaišiadorių r. sav.	23,05	22,78	6,96	11,01	40,98	20,38	31,30	19,44	33
Kalvarijos sav.	14,05	19,81	5,13	4,96	44,33	12,05	53,22	15,36	50
Kauno m. sav.	24,41	24,39	43,41	9,57	49,49	16,95	33,83	25,50	11
Kauno r. sav.	19,50	22,90	15,76	6,54	33,82	8,61	41,93	17,78	42
Kazlų Rūdos sav.	32,60	16,23	2,18	3,65	34,82	6,21	37,28	11,90	58
Kėdainių r. sav.	20,48	19,57	11,31	7,69	33,24	18,52	25,03	17,67	43
Kelmės r. sav.	25,19	35,47	7,88	7,76	32,38	30,52	37,38	21,34	24
Klaipėdos m. sav.	16,99	19,33	24,41	11,63	30,20	5,47	32,36	17,48	44
Klaipėdos r. sav.	20,70	17,11	14,24	5,94	43,18	13,09	53,46	19,03	35
Kretingos r. sav.	25,33	28,02	25,74	6,73	52,21	21,48	38,06	24,47	13
Kupiškio r. sav.	25,20	26,31	8,02	9,92	60,34	26,03	34,26	22,41	20
Lazdijų r. sav.	30,33	33,10	17,12	6,64	62,87	23,96	62,17	27,08	8
Marijampolės sav.	17,13	10,19	12,70	5,90	31,50	8,09	38,36	14,39	55
Mažeikių r. sav.	13,42	20,11	18,77	3,97	16,43	18,01	35,59	15,47	49
Molėtų r. sav.	32,80	22,89	9,67	6,50	56,63	54,46	23,06	22,95	18
Neringos sav.	84,79	47,94	37,80	86,55	59,18	44,11	55,69	56,91	1
Pagėgių sav.	24,87	19,34	2,77	3,97	35,68	29,02	53,84	16,22	46
Pakruojo r. sav.	30,10	29,81	9,81	5,18	34,17	51,66	37,24	22,58	19
Palangos m. sav.	31,68	21,70	25,41	12,73	46,11	29,06	21,47	25,17	12
Panevėžio m. sav.	12,19	10,25	16,26	8,76	38,01	5,71	34,67	14,48	53
Panevėžio r. sav.	31,24	54,33	14,87	11,74	62,60	11,12	48,49	26,83	9

Pasvalio r. sav.	29,91	28,04	7,90	10,20	65,03	27,23	28,12	22,96	17
Plungės r. sav.	16,86	21,41	9,06	9,66	24,54	27,73	27,53	17,91	41
Prienų r. sav.	21,29	18,11	22,62	7,48	37,28	42,48	32,87	22,99	16
Radviliškio r. sav.	15,39	16,00	17,77	6,68	38,94	13,04	50,12	18,51	37
Raseinių r. sav.	14,92	28,60	10,00	6,81	37,41	23,04	49,72	19,92	29
Rietavo sav.	32,73	30,53	17,75	6,26	18,35	24,53	43,75	21,59	23
Rokiškio r. sav.	24,38	13,63	9,87	7,61	67,48	28,37	30,23	20,35	27
Skuodo r. sav.	28,27	15,84	12,44	11,38	46,29	23,50	38,67	22,21	21
Šakių r. sav.	23,35	19,06	9,09	7,42	34,86	16,96	36,73	18,16	40
Šalčininkų r. sav.	15,16	9,37	4,86	4,54	48,18	22,72	28,63	13,86	56
Šiaulių m. sav.	13,28	12,51	20,31	9,64	38,61	2,08	34,22	13,67	57
Šiaulių r. sav.	18,04	28,61	14,65	4,31	27,57	15,57	35,66	17,48	45
Šilalės r. sav.	25,20	24,06	6,85	8,70	37,75	30,38	32,18	20,12	28
Šilutės r. sav.	17,12	10,96	16,80	12,02	43,22	14,22	38,71	19,02	36
Širvintų r. sav.	37,77	25,68	25,55	8,51	58,47	30,75	37,36	28,19	6
Švenčionių r. sav.	22,53	25,49	4,40	6,31	51,51	48,17	29,90	19,77	31
Tauragės r. sav.	22,42	19,45	12,89	5,78	34,95	9,03	28,33	16,18	47
Telšių r. sav.	18,35	21,26	11,08	6,60	18,12	23,43	23,04	16,09	48
Trakų r. sav.	22,62	21,32	9,68	16,42	60,28	19,49	39,81	23,17	15
Ukmergės r. sav.	21,48	24,21	15,72	7,39	51,86	9,76	40,14	19,88	30
Utenos r. sav.	22,82	17,03	8,62	9,31	38,81	17,60	34,22	18,46	38
Varėnos r. sav.	39,86	38,08	8,72	10,72	57,14	37,81	31,72	26,72	10
Vilkaviškio r. sav.	17,56	18,63	14,89	4,93	36,68	17,68	44,97	18,35	39
Vilniaus m. sav.	47,51	51,25	75,16	26,05	46,16	13,45	38,07	37,91	2
Vilniaus r. sav.	22,37	16,92	20,47	8,05	42,37	12,12	28,56	19,06	34
Visagino sav.	7,43	18,89	16,67	4,36	39,93	1,00	34,16	10,48	60
Zarasų r. sav.	29,76	33,94	9,21	28,22	56,27	57,32	36,67	31,54	3
Vidurkis	25,14	23,79	15,12	10,25	43,80	22,10	35,93	20,97	
Mediana	22,72	22,14	11,92	7,65	42,77	20,03	35,13	19,83	
Maksimali reikšmė	84,79	54,33	75,16	86,55	67,48	57,32	62,17	56,91	
Minimali reikšmė	7,43	3,75	2,18	2,77	16,43	1,00	21,47	10,48	

Atkreiptinas dėmesys į žemose pozicijose esančius didžiuosius miestus (Šiaulių m. sav. (57), Alytaus m. sav. (59), Klaipėdos m. (44), Panevėžio m. sav. (53)). Pagal toliau pateiktą lentelę galima įvertinti, kurie subindeksai nulėmė santykinai žemas pozicijas. Visose minėtose savivaldybėse pagal gyventojų skaičių santykinai yra per mažas kultūros organizacijų ir kūrėjų skaičius. Taip pat šios savivaldybės surinko gana žemus balus iš kultūros paveldo subindekso. Visi šie subindeksai reprezentuoja kultūros pasiūlos, infrastruktūros dimensijas. Kiekviena jų galėtų veikti kaip pakaitalai tarpusavyje, tačiau visos yra neužtikrintos. Klaipėdos m. sav. taip pat santykinai žemi dalyvavimo kultūroje ir kuriamo socialinio kapitalo rezultatai.

3 lentelė. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių kultūros indeksą ir subindeksus (nurodomi rangai – eilės numeriai pagal kiekvieną kategoriją) (sudaryta autorės). Pastaba: kuo tamsesnė žalia spalva, tuo aukštesnė vieta buvo pasiekta.

Savivaldybė	sub-indeksas: kultūros organizacijos: rangas	sub- indeksas: kūrėjai: rangas	sub- indeksas: kultūros makro- ekonomika: rangas	sub- indeksas: finansavimas kultūrai: rangas	sub-indeksas: dalyvavimas kultūroje ir socialinis kapitalas: rangas	sub- indeksas: kultūros paveldas: rangas	sub- indeksas: pokyčių grupė: rangas	SKI: rangas
Neringos sav.	1	3	4	1	8	5	2	1
Vilniaus m. sav.	3	2	1	4	26	44	17	2
Zarasų r. sav.	16	7	40	3	13	1	25	3
Druskininkų sav.	21	37	2	2	7	31	53	4
Anykščių r. sav.	6	9	19	6	16	10	27	5
Širvintų r. sav.	7	22	6	25	10	11	21	6
Birštono sav.	4	4	51	9	15	9	40	7
Lazdijų r. sav.	13	8	15	39	3	23	1	8
Panevėžio r. sav.	12	1	23	10	4	49	8	9
Varėnos r. sav.	5	5	45	15	11	8	42	10
Kauno m. sav.	26	24	3	20	22	39	36	11
Palangos m. sav.	11	31	7	7	27	14	60	12
Kretingos r. sav.	20	18	5	37	17	28	18	13
Ignalinos r. sav.	2	19	54	21	21	21	26	14
Trakų r. sav.	31	33	38	5	6	32	13	15
Prienų r. sav.	38	45	9	33	41	7	38	16
Pasvalio r. sav.	15	17	49	16	2	19	51	17
Molėtų r. sav.	8	28	39	42	12	2	58	18
Pakruojo r. sav.	14	14	37	49	49	3	23	19
Kupiškio r. sav.	22	21	48	17	5	20	32	20
Skuodo r. sav.	17	52	30	12	25	24	15	21
Jurbarko r. sav.	18	30	34	13	34	18	44	22
Rietavo sav.	9	10	14	45	58	22	10	23
Kelmės r. sav.	24	6	50	29	52	12	20	24
Biržų r. sav.	39	12	47	32	9	29	28	25
Alytaus r. sav.	19	11	26	60	14	6	57	26
Rokiškio r. sav.	27	53	36	31	1	16	45	27
Šilalės r. sav.	23	26	53	24	39	13	41	28
Raseinių r. sav.	53	16	35	36	40	26	7	29
Ukmergės r. sav.	37	25	21	35	18	50	12	30
Švenčionių r. sav.	32	23	58	44	19	4	46	31
Joniškio r. sav.	35	20	31	27	44	37	37	32
Kaišiadorių r. sav.	29	29	52	14	32	30	43	33
Vilniaus r. sav.	34	48	10	28	31	47	49	34
Klaipėdos r. sav.	40	46	25	46	30	45	4	35
Šilutės r. sav.	48	56	16	8	29	42	14	36
Radviliškio r. sav.	51	51	13	38	35	46	6	37
Utenos r. sav.	30	47	46	22	36	36	34	38
Vilkaviškio r. sav.	46	44	22	52	42	35	9	39
Šakių r. sav.	28	42	41	34	47	38	24	40
Plungės r. sav.	50	32	42	18	57	17	52	41
Kauno r. sav.	42	27	20	41	50	53	11	42
Kėdainių r. sav.	41	38	32	30	51	33	55	43
Klaipėdos m. sav.	49	41	8	11	55	57	39	44
Šiaulių r. sav.	45	15	24	55	56	40	29	45
Pagėgių sav.	25	40	59	57	45	15	3	46
Tauragės r. sav.	33	39	27	48	46	52	50	47
Telšių r. sav.	44	34	33	40	59	25	59	48
Mažeikių r. sav.	56	35	12	56	60	34	30	49

Kalvarijos sav.	54	36	56	51	28	48	5	50
Elektrėnų sav.	36	54	55	43	24	41	54	51
Akmenės r. sav.	43	13	43	59	54	43	47	52
Panevėžio m. sav.	59	57	18	23	38	56	31	53
Jonavos r. sav.	55	49	44	50	43	51	19	54
Marijampolės sav.	47	58	28	47	53	54	16	55
Šalčininkų r. sav.	52	59	57	53	23	27	48	56
Šiaulių m. sav.	58	55	11	19	37	59	33	57
Kazlų Rūdos sav.	10	50	60	58	48	55	22	58
Alytaus m. sav.	57	60	29	26	20	58	56	59
Visagino sav.	60	43	17	54	33	60	35	60

Savivaldybių kultūros indeksas savivaldybių klasteriuose

Sudarant savivaldybių kultūros indekso reitingą, papildomai klasifikuojamos savivaldybės. Išskiriami šių savivaldybių grupių reitingai: didžiųjų miestų savivaldybės (6 savivaldybės), kaimiškosios savivaldybės (38 sav.), kurortų savivaldybės (4 sav.), kitos savivaldybės (12 sav.). Savivaldybių klasterizavimas paremtas LR FM⁶ siūlomu principu. Savivaldybių klasteriai sudaromi laikantis principo, kad klasterio viduje būtų kuo mažesni skirtumai, o tarp skirtingų klasterių – kuo didesni (17-ame priede pateikiami LR FM nurodyti klasterius atskiriantys rodikliai).

Vertinant kultūros situaciją klasteriuose, matyti kurortų dominavimas. Kurortinėse savivaldybėse pasiekama vidutiniškai aukščiausia savivaldybių kultūros indekso reikšmė (35,11), taip pat kurortinė savivaldybė (Neringos sav.) pasiekė aukščiausią SKI reikšmę, jei lygintume su visomis savivaldybėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad vertinant klasterių vidutines SKI reikšmes nebelieka reikšmingų skirtumų tarp didžiųjų miestų ir kaimiškų savivaldybių – abiejuose klasteriuose vidutinė SKI reikšmė sudaro apie 20 balų, reikšmingai nesiskiria ir maksimalios bei minimalios surinktų indeksų reikšmės. Kitų savivaldybių pasiektas SKI vidurkis yra žemiausias (17,9), žemiausia ir maksimali SKI reikšmė (28,2). Tuo tarpu minimali SKI reikšmė panaši kaip ir didžiųjų miestų bei kaimiškų savivaldybių.

4 lentelė. Savivaldybių kultūros indekso reikšmės pagal savivaldybių klasterius (sudaryta autorės)

Savivaldybių klasteris	SKI vidurkis	SKI maksimali reikšmė	SKI minimali reikšmė
Didieji miestai	19,99	37,91	10,91
Kaimiškosios savivaldybės	20,62	31,54	11,9
Kitos savivaldybės	17,89	28,19	10,48
Kurortai	35,11	56,91	25,17

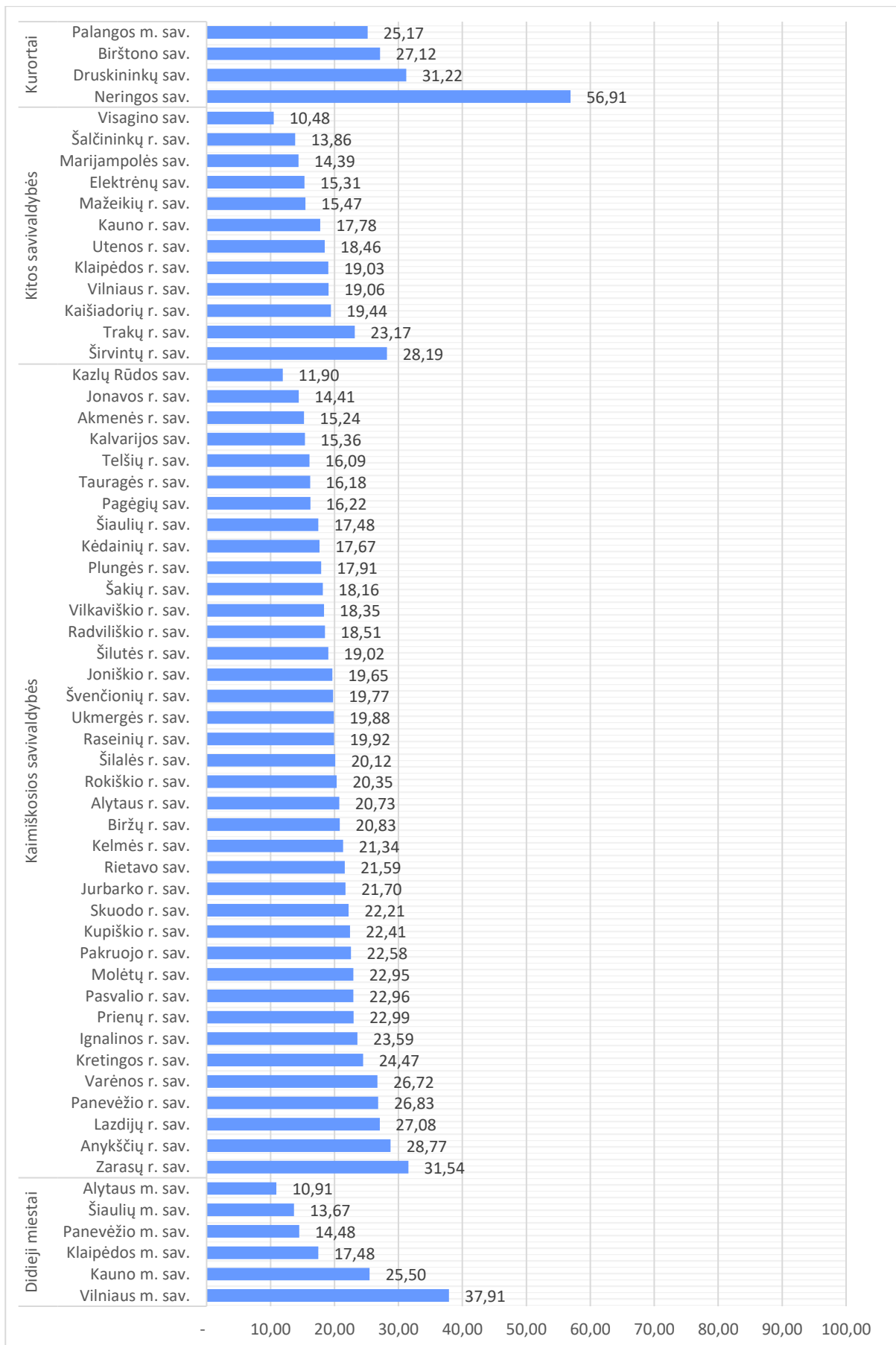
⁶ Šaltinis: <https://lietuvosfinansai.lt/gki/savivaldybiu-klasterizavimas/>

Iš kaimiškų savivaldybių klasterio išsiskiria Zarasų r. sav., kuri surinko 31,54 balo ir yra klasterio lyderė. Bendrame savivaldybių reitinge Zarasų r. užima 3 vietą. Žemiausiose pozicijoje tarp kaimiškų savivaldybių atsidūrė Kazlų Rūdos sav. (11,9 balo), bendrame reitinge likusi 58 pozicijoje.

Kitų savivaldybių grupės rezultatai gana panašūs į kaimiškų savivaldybių. Čia pirmoje pozicijoje yra Širvintų r. sav., surinkusi 23,19 balo. Bendrame reitinge Širvintų r. sav. yra 6-oje pozicijoje. Kitų savivaldybių klasterio bei bendro savivaldybių reitingo apačioje yra Visagino sav.

Didžiųjų miestų klasteris nelenkia kurortinių savivaldybių, kurios sukuria patrauklesnę kultūrinę aplinką. Klasterio viduje išsiskiria tik Vilniaus m. (37,9) ir Kauno m. sav. (25,5). Kitos savivaldybės neperžengė 20 balų (klasterio vidurkio) ribos ir neretai kultūrinė aplinka, tenkanti jų gyventojams, nėra palankesnė nei kaimiškose savivaldybėse. Skaičiuojant SKI buvo labai ribotos galimybės įvertinti kokybinius kultūros parametrus (pavyzdžiui, renginių profesionalumą, jų įvairovę ar pan.), ir suprantama, kad didieji miestai gali pasiūlyti kokybiškesnius renginius, tačiau vertinant tokius rodiklius kaip kultūros organizacijų ar kūrėjų skaičiai, kultūros dalyvių skaičiai nustatyta, kad didžiosios savivaldybės, atsižvelgusios į jose gyvenančių žmonių skaičių, turėtų kurti didesnę kultūros pasiūlą, siekti didesnio gyventojų dalyvavimo. Kitaip tariant, vertinant didžiųjų miestų potencialą, kultūrinės aplinkos skirtumas nuo kaimiškų savivaldybių galėtų būti reikšmingesnis.

Kuriant Tolygios kultūrinės raidos modelį (2018 m.) buvo svarstoma, kurias savivaldybes priskirti prie regionų, o kurias prie miestų, nedalyvaujančių regioniniame modelyje. Po svarstymų buvo pasirinktas trijų didžiųjų miestų atskyrimas, likusias savivaldybes priskiriant regionams. Vertinant iš SKI perspektyvos matoma, kad šis sprendimas buvo racionalus. Panevėžio ir Šiaulių m. sav. ar Alytaus m. sav. pernelyg stipriai atsilieka nuo, pvz., Vilniaus m. ir pernelyg nesiskiria nuo kitų, regioninių savivaldybių.

23 pav. Savivaldybių reitingas pagal savivaldybių kultūros indeksą klasteriuose (sudaryta autorės)

IŠVADOS

1. Savivaldybių kultūros indeksas įvertina kultūros situaciją iš 7-ių perspektyvų: 1) **kultūros organizacijų** (vertinamas ne tik atminties institucijų ar kultūros centrų pasiskirstymas, bet ir naujas kūrybinių industrijų veiklas vykdančių įmonių pasiskirstymas per savivaldybes), 2) **kūrėjų** (tiek profesionalaus meno, tiek mėgėjų meno kolektyvų), 3) **kultūros makroekonomikos** (kitais tariant, kultūros organizacijų pasiektų rezultatų ir sukurtos pridėtinės vertės), 4) **finansavimo kultūrai** (tiek skiriamo iš savivaldybių biudžetų, tiek pritraukiamo iš LKT per kultūros organizacijas bei kultūros ir meno kūrėjus), 5) **dalyvavimo kultūroje ir sukuriama socialinio kapitalo** (vertinama, kiek aktyviai vietos gyventojai yra linkę dalyvauti kultūroje, kokios jų pilietinės nuostatos, atvirumas tautinei įvairovei, kūrybiškumas), 6) **kultūros paveldo** (kultūros paveldas vertinamas iš skirtingų pusių: ne tik per objektų kiekį (nekilnojamųjų ir kilnojamųjų), bet ir kokybę (turinčių vertingųjų savybių) bei savivaldybės dėmesį kultūros paveldui, – jo tvarkybai pritraukiamos ir skiriamos lėšos), 7) **vykstančių pokyčių** (ši sritis apima tiek kultūros organizacijų ir kūrėjų pritraukto finansavimo, tiek kultūros organizacijų sukurtos pridėtinės vertės, tiek savivaldybių skirto finansavimo pokyčius) perspektyvos. Kaip matoma iš rodiklių įvairovės, ir tai norima pabrėžti šiuo indeksu, – už kultūros situaciją kiekvienoje savivaldybėje yra atsakingi visi subjektai: savivaldybės meras su komanda, kultūros organizacijos, kultūros kūrėjai, vietos gyventojai. Todėl galvojant apie kultūros situaciją kiekvienoje savivaldybėje kviečiama ją būtent ir vertinti iš šios visavertės ekosistemos perspektyvos: kultūros organizacijos turi siekti sudaryti aktualią kultūros pasiūlą vietos gyventojams, gyventojai turi turėti galimybių dalyvauti kultūros veiklose, savivaldybė turi skatinti gyventojų dalyvavimą kultūroje ir organizacijų kuriamą pasiūlą.
2. Savivaldybių kultūros indeksas įvertina kultūros situaciją savivaldybėse iš skirtingų perspektyvų. Susumavus visų rodiklių įtaką nustatyta, kad idealios situacijos nėra nė vienoje savivaldybėje – nė viena nesurinko maksimalaus savivaldybių kultūros indekso balo. Daugiausia balų surinko Neringos sav. (56,9). Tačiau Neringos sav. pasiekti balai sudaro tik kiek daugiau nei pusę maksimalios savivaldybių kultūros indekso vertės. Tad potencialo gerinti kultūros situaciją turi visos savivaldybės. Visgi daugelis savivaldybių surinko vos trečdalį ar mažiau galimų balų, o tai rodo reikšmingus atotrūkius tarp kelių lyderiaujančių savivaldybių ir likusios Lietuvos.
3. Vertinant rodiklius absoliutiniais dydžiais, nemažoje dalyje jų lyderiauja Vilnius ir kiti didieji miestai. Pavyzdžiui, vertinant savivaldybių išlaidas kultūros paslaugoms matoma, kad Vilniaus m. sav. išleido daugiau nei 14 mln. Eur, ir tai artima suma visoms LKT išlaidoms, skirtoms kultūros organizacijoms finansuoti per metus. Tačiau perskaičiuojant santykinius dydžius – rodiklius, tenkančius vienam gyventojui, – didieji miestai neretai smunka į žemesnes pozicijas.

Minėtu atveju savivaldybės biudžeto išlaidos kultūros paslaugoms, tenkančios vienam gyventojui, yra pačios mažiausios būtent Vilniaus mieste. Panaši situacija ir su investicijomis į kūrėjus. Nors Vilniaus mieste gyvena ir kuria didžioji dalis Lietuvos kūrėjų, 2021 m. jiems skatinti buvo skirta tik 9 000 Eur (skirtos premijos). Tai reiškia, kad didieji miestai nepakankamai įvertina turimą kultūros ekosistemą (tiek auditorijos, miesto gyventojų atžvilgiu, tiek kūrėjų, organizacijų atžvilgiu) ir ją palaiko nepakankamai. Kita vertus, naudojamosi tuo, kad didžiuosiuose miestuose skiriamos reikšmingos nacionalinės investicijos į kultūrą, tačiau, siekiant kurti patrauklesnę kultūrinę aplinką vietos gyventojams, savivaldybės galėtų taip pat prisidėti stipriau, papildydamos nacionalinį finansavimą. Pvz., galėtų skirti stipendijas vietos kūrėjams, negavusiems LKT ar LKC stipendijos, galėtų prisidėti prie nacionalinių idėjų savivaldos infrastruktūros elementais. (Pvz., LRKM sudaro galimybes nemokamai lankyti muziejus paskutinį mėnesio sekmadienį. Visgi atlikus *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimą* buvo nustatyta, kad sekmadienio „akcija“ pasinaudoja tie gyventojai, kurie ir taip linkę lankytis kultūros renginiuose, o naujų lankytojų nepritraukia. Galbūt siekdama plėsti auditorijas savivaldybė šiais sekmadieniais galėtų pasiūlyti nemokamą viešąjį transportą ir taip paskatinti atvykti gyventojus į muziejus.) Tad apibendrinant darytina išvada, kad didžiųjų miestų savivaldybės neužtikrina gyventojų skaičių atitinkančios kultūrinės aplinkos, jos įvairovės ir prieinamumo.

4. Indekso reikšmę (turima omeny, lyderiaujančių savivaldybių atveju) reikėtų vertinti ir kaip galimą potencialą. Gali būti, kad savivaldybė yra aukštesnėje pozicijoje, nes joje daugiau kultūros infrastruktūros, tenkančios 1 gyv., tačiau tai dar nereiškia, kad ši infrastruktūra visiškai užpildyta aktualiomis kultūrinėmis veiklomis, kad jau yra užtekinai įtraukiamos bendruomenės ir pan. Tad aukštesnius balus surinkusias savivaldybes būtų galima apibūdinti kaip palankesnes spartesnei tolesnei kultūros raidai.
5. Įvertinus savivaldybių kultūros indekso rezultatus matoma, kad nėra reikšmingų skirtumų tarp dalies didžiųjų miestų ir kaimiškojo tipo savivaldybių. Turtingesne kultūrine aplinka, tenkančia 1 gyv., ryškiausiai išsiskiria kurortinės savivaldybės.
6. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad savivaldybių kultūros indeksas labai ribotai vertina kokybinius parametrus – daugiau per gyventojų dalyvavimą ar kuriamą socialinį kapitalą. Apskritai kokybinius aspektus (pvz., kultūros renginių kokybę, gyventojų pasitenkinimą) įvertinti per kiekybinius duomenis galimybės yra ribotos. Nors didesniuose miestuose, pvz., Šiaulių m. ar Alytaus m., vyksta daugiau profesionalaus meno, aukštesnės meninės vertės renginių negu gretimose rajoninėse ar kaimiškojo tipo savivaldybėse, šis kokybinis skirtumas indekso

kontekste neatsispindi. Visgi didžiųjų miestų savivaldybėms reikėtų paieškoti būdų, kaip užtikrinti kultūrinę aplinką, atliepiančią gyventojų skaičių. Nepaisant esamų renginių kokybės, panašu, kad jų kiekis ir įvairovė yra per maži, kad paskatintų pasilikti kūrėjus, įkvėptų auditorijos augimą, aktyvesnę nevyriausybinių sektoriaus veiklą ir pan.

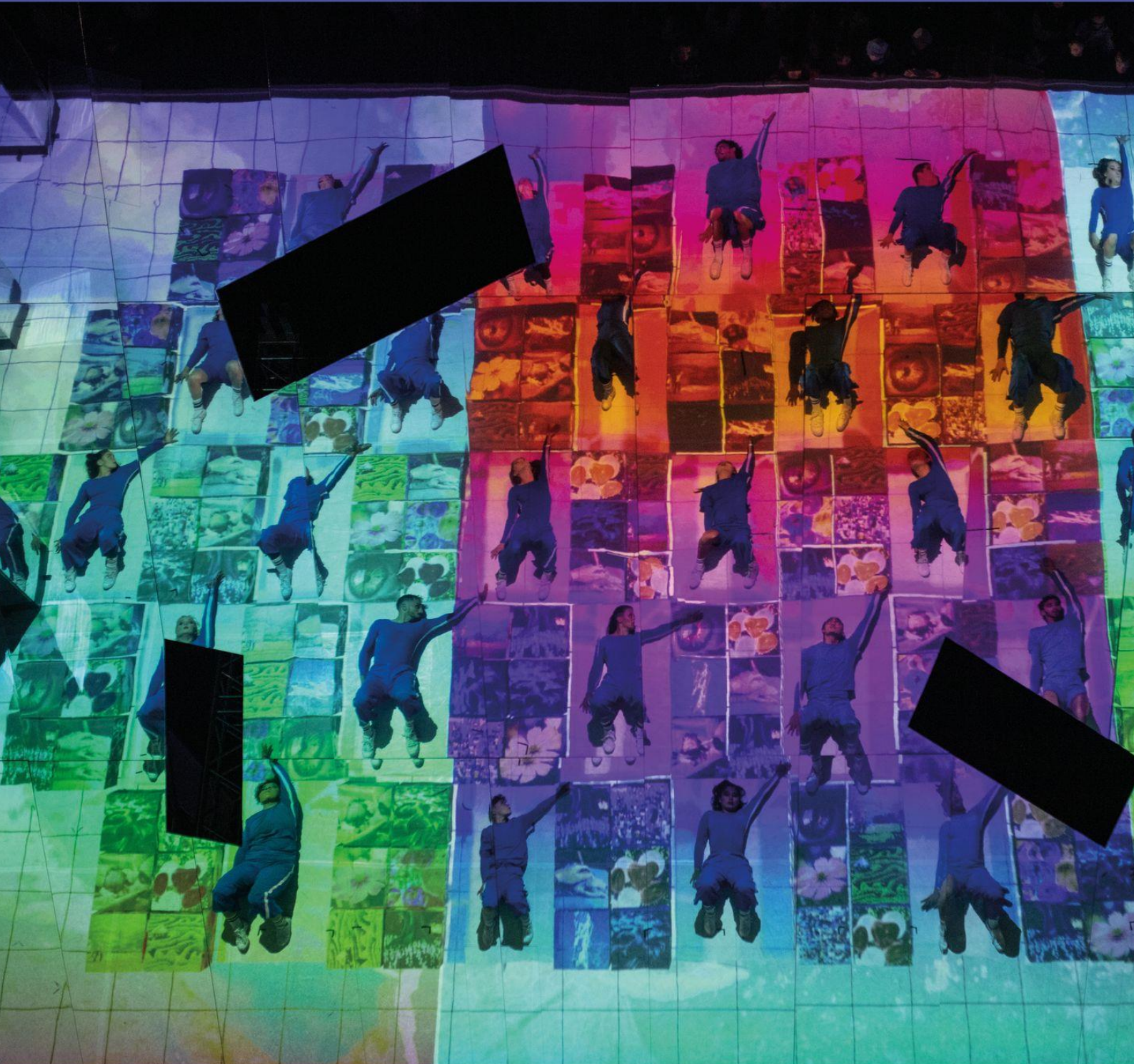
7. Beveik visi didieji miestai (Klaipėdos m., Šiaulių m., Alytaus m., Panevėžio m. sav.) atsidūrė santykinai žemose savivaldybių kultūros indekso reitingo pozicijose. Tai lėmė per maža pagal gyventojų skaičių kultūros infrastruktūra: esant santykinai žemesnei situacijai kultūros paveldo srityje, reikėtų daugiau dėmesio skirti esamoms kultūros įstaigoms palaikyti, naujoms atsirasti ir profesionalaus meno kūrėjams skatinti.
8. Žemiausioje pozicijoje atsidūrusi Visagino sav., palyginti su pirmoje pozicijoje esančia Neringos sav., yra ir reikšmingai sudėtingesniame aplinkos kontekste. Neringa yra patraukli aukštesnių pajamų turistams, jos ypatinga lokacija, kultūrinis palikimas, veikia Nidos meno kolonija. Visaginui, norint stiprinti kultūros situaciją, ypač svarbus ir didesnis savivaldos dėmesys (šiuo metu skiriamas finansavimas kultūros paslaugoms santykinai yra žemas). Kitu atveju pačioms kultūros organizacijoms greitai pasiekti didelių kultūrinių pokyčių gali būti sudėtinga.
9. Neringos sav., užėmusi pirmą vietą pagal savivaldybių kultūros indeksą, 2021 metais buvo Lietuvos kultūros sostinė. Natūralu, kad tai reikšmingai prisidėjo prie kultūros suaktyvinimo Neringos sav. Skaičiuojant kitų metų indeksus bus aktualu įvertinti, kiek ilgai savivaldybė išliks lydere ar aukštos reitingo pozicijose. Kita vertus, 2022 m. Lietuvos kultūros sostinė – Alytaus m. sav. Bus galima įvertinti, kokį postūmį Alytaus m. sav. tai duos ir kiek pasikeis savivaldybių kultūros indekso reikšmė. Tas pats paminėtina ir apie Tauragės sav. – 2023 m. Lietuvos kultūros sostinė. Ir, žinoma, aktualu įvertinti, kokie pokyčiai vyko Kauno m. ir Kauno r. savivaldybėse Kauno miestui tapus Europos kultūros sostine. Kartu svarbu, įvertinti, kiek kultūros sostinės titulo paskatinti pokyčiai yra tvarūs ir paliekantys pėdsaką ilgesnėje perspektyvoje.
10. Savivaldybėms reikėtų atkreipti dėmesį į pokyčių grupės kintamuosius. Tai kanalas, per kurį galima stipriau paveikti savivaldybių kultūros indekso galutinę reikšmę. Pavyzdžiui, jei būtų didinamos savivaldybės išlaidos kultūros paslaugoms, jos kilstelėtų savivaldybę ne tik subindekse „finansavimas kultūrai“, bet ir subindekse „pokyčių grupė“.
11. Savivaldybių kultūros indeksas visapusiškai įvertina kultūros situaciją savivaldybėje. Pasiektos aukštesnės savivaldybių kultūros indekso reikšmės gali būti savivaldybių pasitelkiamos kaip legitimus ženklas, rodantis, kad atitinkama savivaldybė yra turtinga kultūriškai. Indeksas galėtų būti suprantamas kaip „kultūros ženkliukas“, įteikiamas savivaldybei

lyderei. Kitaip tariant, indekso reitingas gali būti pasitelkiamas vadybos strategijose, siekiant pritraukti kitų savivaldybių gyventojus / vietos turistus į atitinkamą savivaldybę, o kartu galėtų pritraukti ir pačius kūrėjus bei sustiprinti kultūros įstaigų aktyvumą, pasitikėjimą pasiektais rezultatais.

12. Aktualu užtikrinti savivaldybių kultūros indekso atnaujinimą, nes tik reguliariai atnaujinamas savivaldybių kultūros indeksas galėtų nuolat atkreipti savivaldybių dėmesį į esamą kultūros situaciją, padėti įvertinti vykdomos politikos poveikį ir pasiektus rezultatus. Be to, dalies rezultatų (pvz., pokyčių grupės) vertinimas yra ribotas neturint ilgesnės laiko eilutės. Tad ilgesnė perspektyva leistų objektyviau įvertinti savivaldybių skirtumus, pasiekimus ir iššūkius. Duomenų reguliarius atnaujinimas aktualus ir dėl to, kad turint laiko eilutę SKI būtų galima plačiau įtraukti į kitas analizes ar kitų institucijų tyrimuose.

13. Verta atkreipti dėmesį ne tik į galutinę savivaldybių kultūros indekso reikšmę, bet ir kiekvieną rodiklį atskirai. Kiekvienas rodiklis tam tikra prasme yra atskiras indeksas, simbolizuojantis pasiekimus atitinkamoje srityje. Plačiai vienoje vietoje pristatomi duomenys gali padėti sprendimų priėmėjams pasirinkti opiausias, aktualiausias jų savivaldybei sritis ir koncentruotis į jų sprendimą. Šie duomenys taip pat aktualūs regioninių kultūros tarybų nariams, kurie turi paruošti 2024–2026 m. Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo regionuose prioritetus. Parengus prioritetus savivaldybių kultūros indekso rodiklių reikšmės galėtų būti prioritetų įgyvendinimo rezultatų indikatoriai.

LITERATŪROS SARAŠAS

- Ambrazevičienė, A., & Matulaitienė, R. (2021). *Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. 2020 m.* <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kulturos-politika/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2020/>
- Barbieri, D., Karu, M., Riobóo Lestón, I., Mollard, B., Reingardė, J., & European Institute for Gender Equality. (2017). *Gender Equality Index 2017. Methodological report.* European Institute for Gender Equality.
- Commission, J. R. C.-E. (2008). *Handbook on constructing composite indicators: methodology and user guide.* OECD publishing.
- European Institute for Gender Equality. (2022). *Gender Equality Index. Lithuania. 2022.* <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/LT>
- LKT. (2021). *Nutarimas dėl kvotų apskritims nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo* (Nr. 4LKT-27(1.3E)). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9527f28268e711ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=q8i88lp51>.
- LLRI. (2016). *Lietuvos savivaldybių indeksas.* <https://www.llri.lt/tyrimai/lietuvos-savivaldybiu-indeksas>
- Nutarimas dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo, Pub. L. No. XI–2015 (2012). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5EE74F9648A5>
- LR FM. (2022a). *Gyvenimo kokybės indekso struktūra.* <https://lietuvosfinansai.lt/gki/gki-struktura/>
- LR FM. (2022b). *Savivaldybių reitingai.* <https://lietuvosfinansai.lt/gki/savivaldybiu-reitingai/>
- LR KM. (2018). *Įsakymas dėl Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo regionuose tvarkos aprašo patvirtinimo Nr. IV-488 (IV-488).* <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b428e8506f4011e89bb0cb50d0500eab/asr>
- LRKM. (2023). Atviri duomenys. <https://lrkm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/atviri-duomenys-1>
- Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Pub. L. No. Nr. Į-733 (1994).
- LRS. (2010). *Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo* (Xi–977). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BE55C402B71>

- LRV. (2019). *Nutarimas Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo* (Nr. 665).
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>
- LRV. (2020). *Nutarimas dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo* (Nr. 998).
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d492e050f7dd11eaa12ad7c04a383ca0/asr>
- LRV. (2021). *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano patvirtinimo* (Nr. 789).
<https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/563c5570267011ecad73e69048767e8c/asr>
- Mažeikaitė, K., Šulskutė, K., & Pečiulytė, M. (2022). *Lietuvos kultūros statistika. Kultūros stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemos (SAMS) sukūrimo studija*.
- Michalos, A. C., Scott, N., Moore, K., Dunning, L., Graham, B., Guhn, P., Gadermann, M., Morgan, A. M., Brooker, A., & Hyman, A.-S. (2011). *The Canadian Index of Wellbeing. Technical Report 1.0*.
- Valstybės duomenų agentūra. (2023). *LSD. Kultūros palydovinės sąskaitos*.
<https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/5118910/Kult%C5%ABros+s%C4%85skaitos+%5BLT%5D+5781.html>
- UNESCO. (2009). *Framework for Cultural Statistics*. <http://www.uis.unesco.org>
- VPAI. (2022a). *Savivaldybių gerovės indeksas*. www.vilniusinstitute.lt
- VPAI. (2022b). *Savivaldybių gerovės indeksas 2019*. <https://vilniusinstitute.lt/savivaldybiu-geroves-indeksas-2019/>
- Žalalytė, V. (2020). *Kultūros paslaugų prieinamumas regionuose: erdvinė kultūros paslaugų tinklo analizė*.

Fotografijų sąrašas

Puslapis	Fotografijos autorius ir pavadinimas
1 psl.	Priekulės kultūros centras, <i>Vilhelmo teatro festivalis</i> . Nuotrauka: Robertas Dveržeckas
2 psl.	VšĮ Verpėjos, <i>Verpėjų kūrybinės ganyklos</i> . Nuotrauka: Mar Serinyà Gou iš ciklo „Trapi pusiausvyra“
5 psl.	VšĮ Verpėjos, <i>žemės meno paroda „Pėdsakai“</i> . Nuotrauka: Žilvinas Višinskas
8 psl.	VšĮ Samanukės, <i>Nykstančios šilinių dzūkų audimo tradicijos perdavimas</i> . Nuotrauka: Robertas Pledas
12 psl.	Alytaus kultūros centras, <i>2022 Dainų ir šokių šventė</i> . Nuotrauka: Misko Mote
14 psl.	Raseinių krašto istorijos muziejus, <i>Pasandravys. J. M-M. 160</i> . Nuotrauka: Sigitas Gudaitis
15 psl.	Raseinių krašto istorijos muziejus, <i>Pasandravys. J. M-M. 160</i> . Nuotrauka: Sigitas Gudaitis
22 psl.	VšĮ Samanukės, <i>Dzūkų kultūros festivalis Čiulba ulba</i> . Nuotrauka: Augustas Černiauskas
23 psl.	Mažeikių vaikų ir jaunimo daugiafunkcis centras, <i>Kul vyksmas</i> . Nuotrauka: Mažeikių vaikų ir jaunimo daugiafunkcio centro archyvas
29 psl.	VšĮ Sielai, <i>Jaunimo muzikos festivalis „Šiauliai gyvai 2022“</i> . Nuotrauka: Edvardas Tamošiūnas
30 psl.	Telšių r. sav. Žemaitės dramos teatras, <i>profesionalaus šokio festivalis „Šokas“</i> . Nuotrauka: Mindaugas Drimba
37 psl.	VšĮ Verpėjos, <i>Lavkė. Lėta smėlėta ekspedicija. Živilės Lukšytės „Dzūkų valiuta“</i> . Nuotrauka: Vitalij Červiakov
38 psl.	VšĮ Sielai, <i>Jaunimo muzikos festivalis „Šiauliai gyvai 2022“</i> . Nuotrauka: Edvardas Tamošiūnas
45 psl.	Mažeikių vaikų ir jaunimo daugiafunkcis centras, <i>Kul vyksmas</i> . Nuotrauka: Mažeikių vaikų ir jaunimo daugiafunkcio centro archyvas
46 psl.	Anykščių r. sav. L. ir S. Didžiulių viešoji biblioteka, <i>Vaikų knygų fiesta</i> . Nuotrauka: Lina Jakubauskaitė-Dunauskienė
51 psl.	VšĮ Tytuvėnų piligrimų centras, <i>Tytuvėnų kultūros paveldas ir jo pėdsakai istorijoje</i> . Nuotrauka: VšĮ Tytuvėnų piligrimų centro archyvas
52 psl.	Vilniaus etninės kultūros centras, <i>Rudens lygiadienis „Laumių dovanos“</i> . Nuotrauka: Vilniaus etninės kultūros centro archyvas
59 psl.	Asociacija Muzikos ir teatro projektai, <i>Bijotų dvaro festivalis 2022</i> . Nuotrauka: Lina Laučiuvienė
62 psl.	VšĮ Samanukės, <i>Nykstančios šilinių dzūkų audimo tradicijos perdavimas</i> . Nuotrauka: Robertas Pledas
67 psl.	Priekulės kultūros centras, <i>Vilhelmo teatro festivalis</i> . Nuotrauka: Robertas Dveržeckas
80 psl.	VšĮ Samanukės, <i>Dzūkų kultūros festivalis Čiulba ulba</i> . Nuotrauka: Gedvilė Baniulienė
85 psl.	VšĮ Sielai, <i>Jaunimo muzikos festivalis „Šiauliai gyvai 2022“</i> . Nuotrauka: Edvardas Tamošiūnas
89 psl.	Anykščių Angelų muziejus, <i>Surask... Angelų kelias</i> . Nuotrauka: Anykščių meno centro archyvas

Kultūra^τ

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA